

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De iustitia et iure - Cod. Ettenheim-Münster 197

Bach, Iacobus

[S.l.], 1636

Disputatio V.- De secundo actu iustitiae qui est restitutio

[urn:nbn:de:bsz:31-117148](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-117148)

DISPUTATIO V

De secundo actu Iustitiae qui est Restitutio.

Diximus disputare. Sicut in principio duos esse precisivos actus
Iustitiae, scilicet iudicium & restitutionem. De primo agit S.
Thomas sup. 6o. & de ipso hucusque egimus. Disputare Sicut &
4ta. De 2do agit S. Thomas 2o. 62. & nos agemus in pre-
senti disputate, quia in temporis angustia nos premunt, oportet
bit doctrinam hanc in pauca & potissima capita reducere,
ex quibus potest colligi reliqua quae de speciebus restitutionis de-
rivabuntur. Aligua etiam ad superiorum disputates remittentur,
ubi multa obiter dicta sunt quae ad restitutionem pertinent.

SECTIO I

De essentia et radice Restitutionis.

Restitutio late sumpta comprehendit omnem solutionem & satis-
factionem, in quo scilicet ille, qui emit equum dicitur restituere
quando solvit pretium, & minus improprie dicitur restituere
commodatarius vel mutuatarius quando reddit commodatum
vel mutuum. Hinc tamen restitutio sumitur in sensu magis magis
stricto, quatenus & redditio illius qui per lesionem iniustam
saltem malefiter ablatum, redditio, inquam, illius sive in re
sive, saltem in aequivalenti, in quo sensu ille qui solvit mutuum
& qui reddit pignus vel commodatum non dicitur restituere,
s. e. prolatio ablati iniuste malefiter vel malefiter.

Restitutio in hoc sensu differt a satisfactione, quae
quidem multo latius patet, nam satisfactio generalissime
sumpta & convenit utrumque observari precepti, ut
dicuntur homines satisfacere. tali precepto &c. Deinde satis-
factio magis stricta reperitur ubi non est debitum Iustitiae,
ut quando

ut quando quis satisfacit pro poena purgatorii in hac vita 113.
 tam pro se quam pro alijs suis per satisfactionem Imperialem
 sive extra Imperium. Item qui satisfacit sibi de congruo pro
 culpa mortali vel veniali. Item qui satisfacit proximo pro
 offensa facta etiam extra moam iustitiae. Denique loquendo
 de satisfactione qua fit ex obligatione iustitiae laici tunc satis-
 factio est species quaedam restitutionis in communi, nam restitutio divi-
 ditur in satisfactionem, hoc est, in compensationem pro honore,
 laico est in restitutionem generalem quae est compensatio pro alijs bonis
 ab honore divinis.

Dubitatur primo de restitutione: an sit actus solus
 iustitiae commutativa, an etiam distributiva? de hoc bene dixi-
 mus satis supra disp. 1. sect. 3.

Dubitatur deo: utrum praecipitur restituendi sit
 affirmativum vel negativum? Aliqui dicunt esse affirmativum,
 quia praecipitur aliquis actus positivus. Ita solus q. de iust. g. 6. a. 2.
 Valentia in prae. 2. 6. puncto 2. Lessy in prae. dub. 10 cap. 7
 n. 49. Melior tamen loquendi modus est per sit praecipitur negativum.
 Ita Medina Codic. de restitutione. q. 2. ad 1. Avianus in q. 6. j.
 de restitutione ad j. Canon refectione de poenitentia parte 4.
 Gomez in prae. art. 8. Navarra pro de restitutione dub. 3.
 Vasquez in sumam deo. disp. 72. art. 6. Molina tom. 3. de iust.
 disp. 873. n. 3. Ferrarius in prae. dub. 9. disp. 9. et alij
 dicunt: quia licet retinere eorum verborum videatur esse affirma-
 tivum, secundum eam tamen est negativum, idem enim est dicere restituere
 ac dicere, ne retineas alienum, sicut idem est dicere ieiunare,
 ac dicere, ne comedas carnes nec bis in die, quamvis a. ad hoc
 parum quod non retinere, alienum, necessaria sit actio positiva
 quae reddatur Domino, hoc tamen est per accidens, quia aliter non potest vitari
 peccato iniuncta est prohibita, sicut etiam ex praecipito negativo
 non occidendi tenetur aliquis invertere equum suum a via
 in qua iacet puer ne eum conterat, et ex praecipito negativo
 non pro nocentibus tenetur fugere occasionem proximam.

Dicitur praecipitur negativum obligat semper et pro
 semper praecipitur a. restituendi non ita obligat, scilicet ex exclusivum
 aliquis a restituendo, et quando non excusatur adhuc non tenetur
 statim metaphisice, sed satis est quamprimum moraliter
 restituere. Sed hoc praecipitur obligare quidem semper est pro
 semper eo modo quo est praecipitur, nam praecipitur non se deo non
 retinendo unquam alieno, sed de non retinendo alieno Domino moraliter
 inuito.

inuito, aliquando a. p. speciales circumstantias Dñs n̄ e. rāo-
biliter inuito circa retentionem, deo retentio illa n̄ e. mala,
q̄ n̄ e. obiectum prohibitionis, v. g. q̄ reditio differatur per horam,
n̄ e. contra voluntatem Dñi, item quando differatur p. alias
rāos vltas n̄ e. rāoabiliter inuito Dñs, n̄ ergo fct̄ contra
p̄ceptum n̄ retinendi Dño rāoabiliter inuito, hoc a. semper
obligat e. pro semper.

Dicitur adhuc ipsum met retinere e. negas quādam
E. p̄ceptum n̄ retinendi e. affirmatiuum, p̄cipit e. negatiuum
negatiui, hoc e. retentionis, negas a. negatiui e. p̄positiuū. Primum
verū h̄i p̄t̄: q̄ h̄o dum retinet domi hōrum ablatam nihil p̄rog
agit, egit quidem quando abicit, n̄ a. nihil p̄rog agit E.
retentio e. aliquis negatiuum. R̄ negas p̄imum h̄i, e. ad
p̄batiōem dicimus hōrem dum retinet agere, saltem moraliter e.
interpretatiue, q̄ dum rem ablatam n̄ redit p̄tinere e. q̄ si
eam continuo auferret, quā e. refert q̄ eam in arca habeas
vel q̄ eam semper in manu geras cum eodem modo prohibeatur
Abus ab usu rei sua. prohibetur ergo per istud p̄ceptum reten-
tio quae vel sit actio physica vel moralis e. interpretatiua
quae in ordine q̄ legislatores p̄ eodem reputantur.

Dicitur iterum: si retentio n̄ differt moraliter a prima
ablatōe sequitur retentionem rei grauis per breuissimum tempus ee.
culpam grauem, sicut ablatō etiam in primo fieri e. peccatum mor-
tale. Consequens a. e. falsum, nemo e. dicit teneti furem sub
culpa noxa graui n̄ retinere rem ablatam per partem remigua-
dantis horae E. retentio n̄ e. eiusdem rapis cum ablatōe etiam
moraliter. R̄ negas seq. nam licet retentio sit moraliter
confignata ablatōe, regulariter t̄n magis e. inuito Dñs in prima
ablatōe quam in retentione moxica, eo q̄ prima ablatō afferat
scelus tanquam in prima radice amaram retentionis, retentio
a. n̄ e. prima radice amari sequentis. sicut etiam prima rei
productio plerū affirmatur quam eius conseruatio per modicum
tempus, q̄ prima productio affert scelus tanquam prima radice
a conseruatiōem sequentem licet ipsa conseruatio in rigore sit con-
tinuata productio. dicit t̄n regulariter, q̄ si aliquis in ipsa
prima acceptiōe rei n̄ haberet intentionem retinendi, imo habe-
ret contrariam intentionem restituendi statim, tunc cum pro-
portione iudicium est nec p̄imum ablatōem ee. culpam q̄quam,
sicut nec retentionem per breuissimum tempus, donec t̄n aliuere
n̄ est iniuria grauis p̄ rapinam vel violentiam quae inferretur
Dño

quando vero per suum votum caant id sine quo nunquam pot
obtinere salus. sic Baptismo, aliquando sergio, aliquando per
suum votum caat primam graam sine qua nemo pot ee saluus.
Reditutio. a. licet aliquando per suam deidiam contentum
in actu contritionis causet dispositiue primam graam, ipsa tñ
reditutio realis nunquam illam caat, qd etiam si aliquando
per voluntatem redituenti hoc disponatur remote, & de congruo
ad impetrandam veniam peccatorum, ad hoc tñ per accidens sc. hñ
qd ponatur vel n ponatur postea reditutio, nam qd bona est
illa voluntas licet reditutio postea n pot poni, n ergo concu-
rit reditutio ut meiorum necessarium ad salutem, sed hñ sc. sicut
alia precepta quorum observatio requiritur ad n peccandum, sic
etiam reditutio requiritur ad vitandum peccatum qd continet
quomodo hoc pot redituere, & n redituit.

Contra hanc certissimam veritatem scierunt
aliqui peccati haeretici quos referunt Guido de erroribz graecorum, &
alibi de parentas verbo reditutio, de quo errore videtur ultra
alios Molina tom. 3. de hñd. disp. 7. 16. Affert ides pro illo
errore illud Luca 11. ubi postquam Chrs Pharisaeos de rapina re-
prehendit addit: veritamen qd superat date elemosynam & cetera
via munda et vobis, ubi n quidem n reditutionem sed elemosynam
iuravit ut liberarentur a peccato rapinae. Et facile n ex-
tudi reditutionem, sicut nec excusatur poenitentia, sine qua fieri
n mundantur quibuscumq; sint profusi in elemosynas. Ita q
vel commendatur ibi utilitas elemosyne qua peccatores disponit
ad poenitentiam, ead illa qua cum poenitentia coniuncta et qua-
lis e reditutio, vel contulitur elemosyna post rebitam poeniten-
tiam & reditutionem ut satisfiat pro pecha debita & hñ mndel
oto a reatu peccati etiam quod poenam, vel donig, ut abj volent
cum quibz dicit Molina ubi sa illiguntur illa verba per irroiam
& irrationem quasi Chrs dixerit ecce post hac crimina e has rapi-
nas date elemosynam & cogitate vos statim sanitos & mundos ee,
cum bn peccatores & raptores sitis.

2da obicitur qd inductor ex charitate tenetur posi-
ponere bona temporalia ne proximo damnetur & tenetur componere
probitum violendi restituere, & per consequens iam debitor erit liber
ab onere restituendi, cum iam n retineat iniusto sed permittente,
Dño. hoc argo pariter etiam furtum n ee peccatum, qd Dño
deberet donare. Item illam volent fieri ad vitandum peccatum
proximi, atq; in eo iam res n auferretur iniusto Dño.
Rr ergo

quantum e ex parte iniuste acceptiois, p̄ e. contingere q̄
 aliquando nascatur ex contractu, ut in commodatario qui for-
 tasse tenetur solvere pretiam rei sibi commodata quando perijt
 ob culpam venialem suam, hac tñ n̄ e proprie restitutio, de
 qua nunc agimus, sed solutio illij q̄ implicite promiserat in
 contractu.

Attendant a. bene aliqui in presenti, n̄ oriri ob-
 ligationem restituendi ex actione iniusta solum quoad affectum
 concupiscentem, ut, si occidisti hominem cogitans eē feram occi-
 suru tñ si scires eē hominem, n̄ tenetis ad restitutionem pro ho-
 micidio, q̄ illa ignorantia cum sit concupiscentis e. illa volun-
 tas n̄ facit illam actionem eē iniustam, q̄ n̄ casus illum. vi-
 deatur Lessig in praes. cap. 7. dab. 9.

SECTIO II.

Qui teneantur restituere ratione rei acceptae?

Ex proxime dictis inferitur regula generalis, teneri ad restitu-
 tionem eos oēs qui vel hnt rem alienam invito Dño, vel
 eam acceperunt iniuste acceptioe late sumpta, p̄ diximus,
 prout comprehendit lationem iniustam. Hacta hanc ergo di-
 visionem dicemus de utroq̄ genere personarum & p̄g de illis
 qui tenentur r̄ge rei acceptae.

Illi itaq̄ qui rem alienam hnt, s̄t in triplex dif-
 ferentia, nam vel hnt illam bona fide, vel mala vel dubia.
 Possessor mala fidei iam tenetur r̄ge iniustae acceptiois vel
 retentionis, ac p̄misse. & tenebitur n̄ minus quam si poss
 illam malam fidem n̄ datim restituat. De possessore dubie
 fidei dicemus p̄a postea. Nunc dicemus de possessore bona fidei
 de quo duae regulae universales ab oibz traduntur. Prima e,
 Dñus rei s̄t illam a quocunq̄ bona fidei possessore recuperare
 quamvix res exstat, & quantumcumq̄ possessor illam ab alio eme-
 rit n̄ tenetur Dño ei pretium solvere. Ratio e q̄ ipse movet
 tempus, vixq̄ Dñg illij rei, neg. e. potuit dominium ipso invito
 in alium transferre, & aliunde, nec ex delicto nec ex contractu
 ipse Dñg aliquid debet possessori & s̄t habere rem suam recupe-
 rare absq̄ alia solutioe pretij.

Ab hac tñ regula excipitur unus casus, quando
 scilicet

scilicet aliquis modico pretio accepit rem furtivam e.g. 121.
animo ut eam redat vero Dño, q̄ videt aliter Dñum
eam h̄ recuperaturam aut certe magnum subēe periculum,
tunc e. emptor censetur agere vtiliter negotium Dñi, atq̄
deco Dño in otroz foro cogetur solvere. vlt̄. modicum pretium,
vt multis adductis docet Covarruvias in regula p̄lucatum
p. 3. in init. num. vlt̄. & alij quos refert & sequitur
Molina tom. 3. disp. 721. n. 2. quibz consentit Lessius
hic cap. 14. dub. 3. n. 30.

2da regula vtilis e. possessorem bona fidei solum
teneri ad restituendum Dño rem alienam existentem vel que-
rum ergo ead facta e. completior, nam cum solum teneatur r̄oe
rei accepte, solum tenetur in quantum ipsa res in se vel in
aqualenti manet apud ipsum. videatur Lessig vbi s̄. dub. 1.
Circa utramq̄ regulam positam adverte, malam fidem in præ-
senti n̄ solam includere sciam qua scis rem e. alienam, sed etiam
qua scias debere te restituere. itaq̄ si scias e. alienam, n̄ t̄
adverteas te debere restituere, & interim res apud te pereat, p̄
teneri postea restituere, q̄ n̄dum eras possessor mala fidei, hoc
e. n̄dum possidebas mala conscientia, ac per consequens n̄dum
teneri ex iniusta retentione.

Ex his regulis multa inferuntur quaedam
facilia quaedam difficultiora. Primo enim qui dono accepit rem
furtivam e. eam bona fide consumpsit, n̄ teneri nisi factus
sit completior, vt si inuitatq̄ ad cocenam furtivam bona fide
cocinasti, solum debes restituere quantum ming expendisti domi-
tue. similiter qui in bello inuito plura habuit bona fidei
ex bonis hostium postea compta belli multitudine debet res-
tituere ea qua exstant vel quantum ex illis facta e. ditior.

2do inferitur si durante bona fide, res apud
te perit, sine culpabiliter sine impulpabiliter ad nihil te.
teneri, n̄ e. teneri r̄oe iniusta conscientia cum habueris bonam
fidem nec r̄oe rei accepta qua iam nec in se, nec in aequali-
tanti manet.

3tio inferitur si emisti rem alienam pretio
iusto e. eam durante, h̄ huc bona fide, iterum vendidisti e.
quali vel minori pretio te ad nihil teneri, cum n̄ sit facta
ditior. si vero vendidisti maiori pretio quam pr̄gr̄uissis,
tunc si excessu idē facti fructu peculiaris industria tua, q̄
v. g. transulisti rem in alium locum, poteris illum excessum
tibi

tibi refinere, et docet Molina dicitur. 22. n. 6. ga n es
factu locupletior a se ipsa sed a tua industria.

Si autem vine transportare, vel specialiter dili-
gentia rem potius peris venditorum quam emetas, quis sentia
videtur supponere debere illum executionem vero Dno, sed ita pro
comperta supponit Lessing dicta sub. j. n. q. ga secundum
illum executionem factu es locupletior. Ceterum Molina ibi
s. n. jo probabili negat debere reddere illud lucrum, ga
fructu mere, invidialis, nam si ad fructu naales vel civili,
requeretur ga etiam Dno recuperasset rem suam ab ultimo
possessore, adhuc ille medius emptor deberet illi restituere lu-
crum tanquam fructum rei. Consequens a. nemo concedet.

Dices id n sequi, ga tunc midig emptor te-
neretur illud totum restituere ultimo emptori a quo res
aff. auferitur, ut restitueretur Dno. Sed contra, ga ex hoc ipso
inferitur illud, lucrum n e fructum naalem vel, civilem,
nam fructu naalis vel civiliis semper debetur Dno rei, hic a.
n debetur Dno sed ultimo emptori.

Deinde ultra alia arguta qua ibi adducit
Molina probari pt, ga possessor bone fidei n aliter tenetur
dare id in quo factu es locupletior nisi in defectum ipsius rei
aliena. Si ipse habuit iterum eandem rem e eam reddere
ret Dno, n teneretur dare lucrum acquisitionis emendo e ven-
dendo eam sape eandem rem e illud lucrum n computatur
inter fructu, e per consequens n debet reddere, licet pro acci-
densentum fuerit occasione rei aliena.

Dices: si libro donatur equus vel, liber alienus,
ipse a. bone fidei, cum vendat summo pretio, n satisfaciit
restituens vero Dno pretium infimum, sed debet reddere totum
ga accepit pro equo vel libro e excessu ille pretij debet etiam
retribui e restitui loco rei. Si consequenter titium n
debet restituere totum illud pretium summum ga habuit
pro equo vel libro, nam pars illius e fructu sua industria qua
pretium illud summum inuenit; e a posteriori pt; ga post
tunc litig emere alium equum vel librum ad bonum vel
vicio similem quem redderet Dno, e tunc procut libro satisfaciit
nec teneretur dare illum excessum pretij, iam e. Dns n h
minus in bonis quam debeat habere. Et omnimodo satisfaciit
pando quantum satis e ad emendum equum vel librum simi-
lem. Deniq ras a priori e ga obligo qua possessor bone
fidei

122.
fieri tenetur reddere quantum factus est ditior, succedit in
defectum rei alienae, debet e. vel reddere rem vel saltem illud
in quo factus est ditior & quodvis ipse eligit reddere rem vel
pretium vestrum rei, n. e. oblationem, ut reddat id in quo factus
est ditior. In quo sane n. video quam consequenter loquatur
Molina qui & ex una parte concedit illum excessum pretij ee,
fructum industrialem, & per consequens emptorem medium n.
debere illum reddere, ut diximus, ex alia vero parte, loquens
de illo qui dono accepit rem furtivam disp. 1720. n. 3. in
fine dicit debere restituere, Dno, quando cognoscit fuisse
alienam, totum pretium illij si in toto illo inveniat se locu-
pletionem. hoc, inquam, n. videtur consequenter dictum nisi ibi
notet pretij n. illigat illud pretium summum pro quo de facto illam
rem vendidit, sed pretium vestrum illius rei, qd. quidem tenetur
restituere. retenti sibi excessu illo pretij summi.

Hanc ta. doctrinam limitarem, ut qui dono acce-
pit rem alienam a fure, quam postea vendidit pro pretio sum-
mo, licet n. teneatur restituere totum illud pretium summum,
n. ta. satisfactis pretium infimum rei retinendo sibi totum
excessum quo pretium summum excedit pretium infimum,
iniquum e. e. pro re quam 100 nummis vendidit, restituas
solum 80 qd. habet pretium infimum illius. Ad minus ergo
debes restituere pretium medium, ratio a. e. qd. licet excessus
pretij summi supra medium sit fructus industriae vel fortune,
excessus ta. medijs supra infimum n. videtur fructus industrialeis,
sed magis quasi naturalis, res e. seipsum quasi parvis quasi
naturaliter pretium illud medium time. notabili industria, fructus
ager producit vegetes cum mediocri industria, quare si n. at-
tingat pretium medium magis e. negligentia venditoris, quam
in industria si attingat, & aliunde Dng. debet habere, vel id in
quo factus e. locupletatus, ut diximus, vel saltem rem suam a quo
valenter, haud a. n. habet si des illi pretium infimum, hoc
e. pretio n. potest contrarij comparare sibi rem aliam similem
nisi apponit maximam industriam & diligentiam, & nisi reddas
illi qd. saltem pretium medium, nunquam hic Dng. in bonis quan-
tum deberet habere.

Dices, & similiter qui emit a fure rem alienam
bona fide pretio infimo e. postea vendidit pretio summo, tenetur
restituere Dno pretium medium, qd. videtur ee. contra, supra dicta.
Nego sequela, ratio discriminis e. qd. venditor iste n. tenetur
reddere

reddere excessum pretij summi supra mediam, ipsa hic e fructu
inmediat, pot. dicitur, deinde n tenetur reddere totum pretium me-
dium, qd ipse n habuit gratis totum illud, quem deditur furi pretium
infimum. Et ad numerum tenentur dare, Dno excessum pretij meo
supra infimum quo ipse rem emit, ille e. excessu n e fructus
moderata, ut dicitur, e, in illo facto e ditioni, ita t tenentur illud
excessum dare. ut Dng postea inuenta re apud ultimum emptorem
n possit rem integram ab eo exigere, sed compensata vel redita
parte. pretij quam iam accepit, alioquin meo emptor cogetur
bis solvere, nam postea tenentur de extinctione ultimo emp-
tori cui tenentur restituere totum pretium ab eo acceptum, e
alioquin supponitur soluisse iam partem eundem pretij Dno rei.

Inferitur qto decisio dubij vulgaris: an qui emit
bona sua rem alienam a fure, postea cognita veritate possit
ut se indemnem reddat, restituere contractam e recepto pre-
tio restituere rem furi a quo eam emerat eum periculo qd fur
eam Dno n redderet. Quod si in hoc puncto sentia, utrag ha.
supponit n pot. a te reddi furi quando rem gratis, e sine pretio
habuit, nec quando reddendo rem ipsi Dno possit adhuc facere
pretium a fure recuperare. Item contra supponit pot. se red-
dere furi quando sua interest ad recuperandum pretium e Dng
facile eam a fure recuperabit. item quando hoc bono
exigimasi furis conculitur, e artum e ipsum restitutum.
difficultas e quando res periculatur Dno si reddatur furi.

Prima sentia negat pot. reddi furi. hanc te-
nent Caietanus in pres. q. 62. art. 6. Medina q. 10. de restitue-
tione. d. verum. Covarruvias e Lesesmus, qui refert e requiritur
Molina ubi s. a. disp. 722. qui agitator eam sentiam defendit.
2da sentia probabilior affirmat pot. reddi furi. hanc tenent
Navarro, liberos. Angely Gabriel, Alexander, qui refert e sequit
Lamy in pres. cap. 14. no. 3. Manserq qui alios adducit in
pres. tract. 4. cap. 3. dub. 2. Turriani in pres. disp. 13. dub.
2. e ab plures recentiores.

Omnia abs racione, qua adduci solent, probari
pot. a simili aliquo exemplis, nam si ego vinco bovem proximi
mei quod furem e illum ducam mecum ut reddam sub Dno, postea
vero in vineze illum e cornuebam e qd fortasse occidet bovem
meum, qm illum relinquere, ut rescat ad Dominum furis ob
vitandum damnum meum. item si auferam a fure librum
Petri ut eum Petro reddam, fur. a. auferat a me alium librum
nec velit

nec velit reddere nisi reddito tibi libro Petri quem abdidisti, & 123.
povum relinquere. librum Petri ut eum recuperem & etiam povum
reddere rem alienam furi nolenti aliter reddere mihi mea in
pecuniam, nec teneor cum tanto damno meo conservare apud
me rem alienam. ut Dño restituatur, proutcumque tenentur
cum tanto detrimento procurare. Quod si res tuas recuperet.
Vis huius ratio constabit magis ex solutione argutorum, quae si
bene resolvantur, negari non potest probabilitas maior iure sententiae

Habent pro h. Authores contrariae sententiae fortissima
arguta. Primum est, quod sicut fructus ovis rei alienae pertinent ad
Agnem ipsam licet eam producat, ita melior status, quem ipsa res
habet, pertinet ad voluntatem Dni unde cum ille melior status prove-
nerit, non poteris ergo sciens iam rem esse alienam redire eam
a bono statu, in quo nunc reperitur, ad deteriorum statum quem
ipsum habebat quando erit in potestate furis. sicut si extra-
ctas ab incendio vestes Petri, non potes postea eas comburere vel ite-
rum in ignem positive projicere, aliter est illas in incendio retin-
gere, aliud vero in ignem eas projicere quae est actio positiva
est contra subitiam. Item si hanc ab incendio vel submersione
evadisti peccas contra subitiam et postea si eam in ignem vel
in flumen positive projicias & similiter peccas contra subitiam
et postquam rem Petri a furis manibus liberasti, eam iterum po-
sitive in idem periculum projicias.

Et considerando me non potest positive rem alienam
dejicere ex bono statu quem habet, in statum deteriorum, povum tamen ad
vitandum meum damnum permissivum me habere circa rem
alienam, non conservando positive bonum eius statum cum tanto
detrimento meo. Vis retorgere povum exempla, quod si ego
Petrum ex incendio extractum teneo adhuc suspensum manibus,
quas a. comburat me nisi Petrum relinquam, povum eum re-
linquere recusaturum certo in ignem, hoc est non est eum in ignem
projicere, sed permissivum me habere non continuando extractionem,
quod non teneor cum tanto meo detrimento eum liberare. sic se-
nt res in presenti, quando est rem alienam furi reddo non distingo
illam positive, sed peto a fure meas pecunias quas iniuste habet
& quod ille non vult eas reddere nisi relinquam rem alienam quam
ego volebam Dño servare, relinquo rem alienam permissivum me
hinc ut fur iniuste illam adgriat, non est teneor cum tanto
meo damno conservare rem alienam et liberare eam. fatemur
ergo non licere rem alienam a periculo semel ereptam iterum positive
in

in periculum reducere, licet in aliquando permittitur
ut rescat in periculum quando continuatur liberata cum
magno dispendio nro.

Contra vergetis & si aliquis auferat a me
rem meam nisi aperuerit illi rancam arcam vel cubicu-
lum ubi est pecunia Patris, licet mihi aperire, ad vitan-
dum meum damnam, n. e. concuro positum ad permissum
permittendo furi eam accipere, sicut in casu presenti permittit
furi ut iterum hat rem alienam mihi venditam.

Q. o negando res. alius e. e. rem alienam extra-
here ex possessione Dni in qua a. aliud vero cap. n. conservare
nec liberare. In casu quidem argi res e. in plena possessione
Aia ex qua ego eam extraho, in casu a. nro res nram e. in
possessione Dni, sed e. in via, ut rescat ad ipsum si ego eam
libero, no. dum a. eam oio liberavi. Primo qd adhuc rem
in conflictu dum latro hat meas pecunias loco rei nec reddi mihi illas
si ego libero rem alienam, quare pugnat tacite, retinendo meas
pecunias contra me volentem liberare rem alienam. 2do qd
tunc nram reduxi rem ad Dnum pot. mihi occurrere eol diffi-
cultates in continuanda liberatoe ut merito ab ea desistant, sicut
in exemplo supra adducto de boue, n. ergo aufero rem a posses-
sione Dni in qua est, sed esto ab eius liberatoe, quam inchoa-
ueram, qd dico fore cum magno meo dispendio.

2do obijciunt. qd Dng rei si scias eam ee
apud emptorem bona fidei, pt illam exigere & emptor tenetur
dare. Et etiam si n. petat tenetur possessor eam dare, semper e.
presumitur qd Dng vult dari sibi suam rem presentim si iam
inegit eam quare e. inuehigare. Et Dnum pte rem
suam, ubique fuerit, sibi vendicare e. accipere, pte etiam eam
exigere ab eo qui eam hat, eius tn bona fidei emptorem n. teneri
eam n. petitam dare, statim antequam cum fure agat de re-
cuperatioe pretio. Ratio e. qd Dng solum attendit ad suam
utilitatem, atq. dico utitur iure suo dum rem suam accipit,
ille a. emptor attendit etiam ad suam utilitatem ob quam
n. tenetur eum tanto damno rem ad Dnum deducere. Ne
nunc sequitur bellum intum ex utraq. parte, nam Dng pt
quiam rem suam sibi accipere n. obitante damno qd sequit
possessori, pt etiam eam exigere, possessor vero tenetur n. im-
pedire Dnum accipientem rem suam, qd utitur iure suo, te-
netur etiam eam n. abscondere nec occultare, n. tn tenetur
eam

124.
eam positive deducere ad Dominum cum tanto suo damno. sicut in exemplis supra positus qui, extraxit Lepram ex incendio cum eum in aere subentat comburitur ab alio nisi Petrum relinquat, n̄ pot̄ quidem impicere Petrum positive ne captum & liberet se, n̄ tñ tenetur eam positive iurare ad cultum nec eam manibz subentare cum tanto suo dispendio, sic etiam in presenti possessor n̄ tenetur positive, rem Dño manifestare vel eam datum ad Dñum deducere, hinc n̄ pot̄ Dñum impicere ab eius usurpate.

Potes, quanto tempore pot̄ emptor differre restitutionem rei, ad hoc ut agat cum furo de recipiendo precio. Et ad magis pot̄ retinere eo tempore, quo pot̄ sine gravi iniuria Dñi differre restitutionem, etiam si tenetur ad dire de restituendum, nam illo brevi tempore non censetur positive impicere Dñum ab usu rei suae, sed adhuc censetur res esse in via ad Dñum, a qua via poterit emptor inde decidere reddendo rem venditori, ut diximus. n̄ tñ visetur tempus illud diu extendendum, alioguin si fur venditor est iam extrema regione India, pot̄ retinere eam alienam donec ab illo respensum acciperes an velit restituere tibi pretium, quis hoc credat. Ratio a. videtur esse quam diximus qd̄ illa diuturna retentio iam censetur esse novum damnum illatum Dño cuius tu es eadē qui positive detines. sicut etiam in exemplo supraposito quamvis pot̄ Petrum relinquere, quem ex incendio extraxeris, ut superas mortem tibi impendendam nisi relinques, n̄ tñ poteris ulterius dum cogitas de relinquendo vel recipiendo illum voverare, sed tenens vel eum relinquere vel subentare indemnem, alioguin huius eadē damni tu eris eadē. sic in presenti hinc n̄ tenearis ad Dñum deducere cum tanto damno tuo, tenens tñ vel eam datum relinquere, vel nullum alijs damnum Dño positive inferre, quale est rem iniusto Dño per tantum retinere & positive prohibere Dñum ab eius usu, hac e. defentio e novum damnum qd̄ patitur Dño interrim a te positive detinente.

Iste obijciunt. Iudex in foro externo cogit emptorem immediate reddere rem Dño & prohibebit reddere furi & ad id tenetur emptor ex habitia, alioguin Iudex in vultu eum cogit ad id ad qd̄ n̄ tenetur. Et hoc arguunt etiam procedere contra exempla supra adducta, nam si ego actu auferam a latrone librum Petri ut eum retro restituam, fur a. auferat

auferat a me pallium, ego proculdubio potum relinquere librum
 Petri ut recuperam meum pallium, et tñ iudex requisitus a Petro
 sumi preciperet redi librum n̄ furi sed Petro. Quia a otobis e
 qd iudex procedit petente Petro qui h̄ ius ad accipiendum suum
 librum, utitur. a. manibus iudicis ad eum accipiendum nec
 ego potum illum prohibere q̄ utitur iure suo. Inde Iudiam
 procederes per media turbata ut unusquisq̄ hat qd suum e, hoc
 fit reddendo Petro qd p̄ constat ex suam, postea vero si ven-
 ditur adest cogetur a Iudice restituere pretium emptori, si
 vero n̄ inuenitur, presumitur fraus in emptore qui n̄ vult ma-
 nifestare furcem, si vero eum manifestat e n̄ apparet, tam
 redit caris in quo emptor ipse teneretur reddere. Petro rem
 suam.

Quarto obijciant. Q̄ potest similiter emptor,
 quando postea scit rem ex alienam, eam vendere alteri ut se
 videmem seruet e pretium recuperet. Et negando sequela,
 primo, q̄ ista venditio est iniusta, cum emptor acciperet
 pretium pro ea, cuius dominium n̄ transfert in emptorem.
 2do q̄ tunc n̄ solum n̄ continuat liberatōem rei, sed eam
 potius proicit in aliud incendium in quo eam n̄ inuenerat,
 neut si in casu ponto quo Petrum ab incendio subleuati, por-
 tea timore mortis quam tibi alius minatur eam proicias in
 fluum p̄ccas quidem contra Iustitiam, aliud e, e eum poti-
 tute n̄ sustentare, ne cadat iborum in incendium, aliud vero
 eam potius in flumen proicere, unde, eam n̄ extaristi.

Piles: Et etiam; n̄ periclitetur pretium e emptor
 reddat rem alienam venditori, n̄ peccabit contra Iustitiam, q̄ red-
 ditio illa n̄ e nisi n̄ continuare liberatōem rei aliena, n̄ liberare
 a. rem alienam cum commode potum licet sit contra charitatem,
 n̄ tñ e contra Iustitiam. hanc sequela concedit Toletus in summa
 lib. 3. cap. 23. sed melius negatur, q̄ licet quatenus e mera omisio
 continuata liberatōis precise, n̄ sit contra Iustitiam, e tñ ex alio
 capite, quatenus scilicet e aliqua actio emptoris ex qua per acci-
 dens sequitur damnum Alii. pro quo recede. id p̄ diximus supra
 disputatōe precedenti sect. 3. sub. 6. tenent quemlibet ex huius-
 tra n̄ solum n̄ inferre scienter malum proximo, sed etiam proca-
 rare quantum commode potit se ex sua actione sequatur damnum
 alteri. sic ille qui tenet faculam accensam in manibus, n̄ se eam
 excutere si aduersus ea occasione comburendas merces proxiomi, e
 aliunde pot sine magno damno eam in manibus tenere, alioquin
 ca projectio

ca proreio conpeditur moraliter voluntaria conturbatio mercurii. jz.5.
si etiam qui hō gladium alienum n̄ sit eum reddere Dño petenti
ad occidendum hominem, si quis sine magno damno eum negare, alio-
quin peccabit contra iustitiam & punietur ut homicida. Sic ergo
in p̄cepti qui sine cae urgenti reddidit rem alienam furi, peccat
contra iustitiam, q̄a exercet contra actionem ex qua saltem iniū,
recte sequitur restitutione morali damnum proximi. si. d. hoc fa-
ciat ad recuperandum suum pretium q̄ perdet, iam excusatur, q̄a non
tenetur cum tanto damno procurare, ne ex sua actione sequatur
per accidens damnum proximi.

Dubitatur tñ adhuc circa hoc ipsum: an doctrina
trinita habeat locum in eo qui scienter emit rem alienam a fure,
an saltem si postea poeniteat possit reddere furi rem recepto pre-
tio. Negant multi ex iis etiam qui hoc concedunt emptori bona
fidei. Navarrus, Lessus, Manders, Junianus supra citati & alij plures.
Alii tñ affirmant, Alexander, Alensis, Sylvest. & alij, quos affert Mar-
tius dicens eam sententiam n̄ esse improbabilem, quae quidem videtur magis
consequenter procedere, q̄ nec ibi tenetur ratio rei acceptae, nam
eodem modo teneretur & emptor bone fidei, cum ea obligatio n̄ pen-
deat a mala fide, nec etiam tenetur ratio iniuriae allegationis,
nam emptio illa licet fuerit, facta mala fide, postquam tñ res-
tractatur n̄ e de facto idē q̄ Dñs careat re sua cum nullo mo-
do iniuriam mediate, nec immediate. & n̄ relinquit obligationem ex
iniuria, auptione, nam iniuriam accepit ubi tenetur ad facien-
dum q̄ Dñs ex sua auptione, nullum damnum patitur, hoc. e.
facit emptor retractata emptione illa iniuriam. Confirmatur q̄
exemplo adducto de extrahente bovem a urum ex stabulo furis,
nam licet cum extraxeris aro furandi, si tñ postea in itinere
advertis periculum tui bovis quem alienus videt, poteris retrac-
tata voluntate, illum dimittere reddituram certam me ad habulum
furis, nec e. teneris cum tanto tuo incommodo illum custodire.
Et similiter poteris retractata emptione iniuriam permittere q̄
res aliena redeat ad furis potestatem, nec teneris eam cum
tanto incommodo servare. q̄a quidem procedit loquendo oppo-
sitive ex vi emptionis facta cum mala fide, aliud. e. post
contracti obligatio restituendi ex retentione iniuriam qua per
multum temporis retinuitis apud te, rem alienam.

Dices: qui cooperatur furi tenetur sicut fur ad
restitutionem, sed ibi emptor male fidei cooperatur furi &
tenebitur sicut socius furis. Et cum qui ita cooperatur
furi

furi ut per suam cooperacionem verè sit cõa damni. Dñus
factus, teneri quidem ad restitutionem, n̄ tñ eum qui per suam
cooperacionem n̄ cõat damnum, qualis ē emptor in presenti qui per
emptorem licet furit cõa illig brevis retentionis rei apud se,
postea tñ reserua emptore nihil cõat nec cooperatur positue
furi sed negatiuè, quatenus eum n̄ impedit, sã n̄ tenetur im-
pedire cum tanto perimento proprio.

Inferitur 5to quod dicendum sit de fructibz rei
alienæ, quos possessor bona fidei percepit. Supponendum ē a. tri-
plices ē rei fructus. alij dicuntur fructus naturales quos scilicet
cassa us ex se producit sine ulla ser. hois industria, qualis ē
herba pratorum, glandes, & similia. alij dicuntur fructus
mixti qui partim s̄ naturales, partim industriales ut segetes,
pensionēs domorum, & similia. alij deniq̄ s̄ mere industriales,
ut lucrum ex negociatõe facta cum petunia.

Hoc supposito regula generalis apud Theologos
ē possessionem bona fidei debere restituere Dño rei fructus naturales
& mixtos deductis expensis. Sed n̄ debet eos restituere
postquam n̄ extant, nisi in quantum factus est ex illis locu-
pationibz. Itaq̄ n̄ tenetur restituere fructus mere industriales.
ratio horum ē, q̄ res fructifera Dño suo fructificat vbiq̄ sit,
sicut ancilla aliena parit seruam filium seruum Dñi sui,
fructus a. mere industriales magis s̄ fructus industria quam
ipsius rei, ideo n̄ acquirantur Dño rei.

Ex hac regula colligitur primo fructus illos
primi ē 2di generis ita pertinere ad Dñum rei, ut pertineant
etiam si res apud Aliam n̄ habitus ēt eos fructus, ut si ager
a Dño n̄ ēt colendus, nec domus locanda ēc.

2do colligitur eum qui furatur instrumentum
ē, eo facit aliquod artefactum, n̄ debere restituere arte factum,
sed instrumentum ē quantum valebat illius vrus, nam artefactum
n̄ ē fructus instrumenti, sed ēt si locauit illud instrumentum
alicui, tunc ē, debet restituere cum instrumento pretium etiam
q̄ accepit pro locatõe.

3tio colligitur semina, & alia similia etiam
am si sint aliena n̄ fructifera Dñis, nam ille fructus magis ē fructus
agri quam seminis, semen ē, consumitur ē expenditur in ipso
vru, & per consequens quando, n̄ extat n̄ p̄ fructificare suo Dño,
vnde, qui furatur ē triticum q̄ seminat in agro suo, n̄ tenetur
restituere segetes sed aliud triticum in eadem mensura.

Quarto

Quarto colligitur p[ro] aliquando contingere q[uo]d res debeat .i.26.
reddita. Quid e[st] si fructus ex ea exstantes, tunc velius quando fruc-
tus per vocationem et acquisiti, minus e[st] tempus requiritur ad
violandum rem mobilia quam ad prescriptionem immobilem,
ut suppono, potuit ergo possessor bona fidei prescribere sufficien-
ter per triennium v[el] q[ui] fructus perceptos e[st] nondum prescri-
bere. secundum ad eius prescriptionem requiritur longam temp[us],
quam tenebitur re cognita restituere secundum, n[on] in fructus
nam prescriptos sed eos solum qui nondum fuerint prescripti.

Contra hanc eor[um] doctrinam, in qua Theologi des-
convenire se videntur, e[st] ingens difficultas orta ex iure civili,
in quo saepe deditur possessorem bone fidei fructus rei aliene
quam potest suos facere. ita habetur in l. bone fidei q.8. ff.
de acquirenda rerum dominio. ubi sic dicitur: bone fidei emptor
non debet percipiendo fructus etiam ex aliene re suos interim
facit, n[on] t[ame]n eos qui diligentia e[st] opera eius provenerunt, sed eti-
am eos, q[ui] ad fructus attinet loco An[im]i, p[er]tinet e[st]. In fine cla-
rissime addit: e[st] h[ab]ere omnium fructus et in fructu, e[st] ideo ad bona
fidei emptorem pertinent, etiam si pragnantes venerint vel sur-
preta sint. Item in l. sequitur p[er] l. lano. ff. de vocationib[us].
ubi sic ait: lana v[er]um furivaram, siquidem apud furem
detona e[st], v[er]u[m] capi n[on] pot[est], si vero apud bona fidei emptorem
contra; quoniam in fructu e[st] nec v[er]u[m] capi debent sed statim
emptoris fit; idem in agris dicendum e[st] si consumpti sunt idem
v[er]u[m] q[ui] si quis a n[on] d[omi]no instituta de rerum divisione, ubi de emp-
tore bona fidei dicitur n[on] ali[is] r[ati]o[n]e latens fructus quos percipit
eius e[st] p[ro] cultura e[st] cura. In quib[us] locis imponitur fructus
statim transire in dominium possessoris bona fidei e[st] p[er] conse-
quens n[on] acquiri d[omi]no rei nec debere illi restitui cum l[ic]et n[on] sint.

Contra hac t[ame]n vera et alij textus ag[unt] difficiles ex
eodem iure civili, in quib[us] deditur videtur n[on] acquiri possessori
bona fidei fructus perceptos ex re aliena. ita habetur in l. fruc-
tus ff. de v[er]is; que sic h[ab]et: fructus percipiendo v[er]o vel vir
ex re sibi donata suos facit; illos t[ame]n, quos suis operis acqui-
suerit veluti serendo, nam si pomum percipierit vel ex i[st]a
eciderit, n[on] fit eius, sicuti nec vinechetes bona fidei possessoris,
q[ui] n[on] ex facto, eius is fructus nascitur, in quib[us] verbis negatur fruc-
tus meli[us] n[on] ali[is] p[er]tinerent ad possessorem bona fidei. Item in l.
qui scit p[er] l. v[er]o. ff. de v[er]is ubi sic h[ab]et: bona fidei emptor
quoad percipiendo fructus illigi debet quoniam eritq[ue] fundus non
fuerit

fuerit & ex mente legis post extinctionem tenetur eos restituere. clarig id habetur in l. certum C. de rei vindicatione, ubi Imperator vultus declarat bona fidei possessionem esse obligandum ad restituendum oes fructus extantes.

Interpretes iuris civilis valde laborant in coniciendis his iuribus. quidam dicunt bona fidei possessionem facere rivos fructus industriales in bonis meis naturales, videntur dicta l. fructus ff. de vris & dicto § si quis a non dicitur, ubi fructus per dantur pro cultura & cura. ita Accursus in l. ex diverso ff. de rei vindicatione & Quareng comment. ad 5. de vris & fructibus tit. 1. ubi fructus ad restitutionem veniant. Sed hac sententia hic contra res dictam l. bona fidei, ubi non solum industriales sed oes fructus dicuntur acquiri bona fidei possessori. idem combat ex l. in secundum 23. ff. de vris ubi lanam, fimum, & similes fructus naturales docet iuriconsulit fieri bona fidei possessori.

Alij ergo 2do dicunt oes fructus sine discrimine fieri bona fidei possessoris, exceptis illis qui non fuerint consumpti, sed extant tempore quo res extincta fuerit a vero Domino. ita Brian, Pinellus ad 11. 2. C. de revindicatione venditione, parte 2. cap. 4. n. 5. Antonius Faber lib. 4. coniecturaram cap. 17. & alij quos refert & sequitur Andreas Fachinens lib. 1. controversiarum iuris cap. 87.

Hinc sequitur obstat adhuc dicta lex fructus ff. de vris, ubi dicitur non fieri fructus illius coniugis, sicuti nec amulibet bona fidei possessionis. dicitur ibi non negari de quolibet bona fidei possessore sed de oibz, quasi dicat non oes bona fidei possessores sciunt suos fructus naturales, aliqui enim peculiari rivos non possunt, ut in casu legis inrebitur 13. ff. de conditione indebiti. hac tamen explicatio ingratum violenta est contra sinarum sensum verborum. deinde non cohaeret ratio quae subiungitur, scilicet quia non ex parte eius eis fructus nascitur, nam dicitur ratio quod illi sint tales possessores quibus peculiariter obstat facere fructus suos, sed ratio deditur lex ipsius fructibus generalibus. 2do obstat huic sententia dicta lex sequitur § lana, ubi dicitur non debere vracari illos fructus a possessione bona fidei, sed statim ei acquiruntur, si a. Debetur eos postea restituere, quando non sunt consumpti, ut his fieret eorum vracatio ut liberaretur ab eo onere restituendi.

Idem alij 3tio dicunt fructus industriales statim

Datum plene acquiri bona fidei possessori, natales vero ita 10 = 127.
 lum ut si teneatur eos restitueret nisi extantes tempore exigi-
 tionis; ita Bonello de iure civili hb. 4. cap. 24. §. 2. 5. obstat
 in primo dicta lex bona fidei, ubi habetur etiam natales dicuntur
 fidei bona fidei possessoris. obstat 2do dicta lex certum C.
 de rei vindicatio, ubi res fructus extantes dicuntur debere res-
 titui Dno & si soli natales.

Alii quoque dicunt bona fidei possessorem res fructus
 facere suos, si in dominis irrevocabili res revocabili si res
 evincatur a Dno, qd confirmari potest ex dicta l. bona fidei, ubi
 solum dicitur facere interim suos res fructus, et ex l. qui scit
 §. ult. ff. de viuis, ubi etiam limitatur illius ius facientis suos
 fructus quantum evictus fundus non fuerit. ita docet Menochius
 de recuperanda possessione remedio 35. n. 8. 20. et Curtiacius
 in postis ad institutiones §. si quis a non Dno, in verbo pro
 cultura. hanc interpretationem ego libenter amplecterer si vice-
 rem quomodo in ea respondere possit ad dictam l. sequitur §. lana.
 ubi aperte dicitur eos fructus non debere vocari a bona fidei
 possessore, qd datum est plene acquiruntur. porro si acqui-
 runtur revocabiliter, vitis ei est vucapio ne teneretur
 postea restituere.

Ego in vicemum suspicor in hac questione
 male fidei conciliari sententiam veterum Iuriconsultorum qui
 fortasse in re de se perplexa non habuerunt eandem mentem, ut
 ex ipis iuribus sententur aliqui, quos sequitur Ant. Vicarius in
 suis commentariis super institutiones in dicto §. si quis a non
 Dno. n. 11. & fere in eadem mea hanc ipsam Iuriconsultorum
 discordiam agnovit Lessig cap. 17. dub. 2. n. 12. et Zebell
 in praes. lib. 2. g. 4. n. 8. itaq; fortasse Paulus Iuris-
 consultus, a quo desumpta est dicta lex bona fidei de recuperando
 rerum dominio, et dicta lex sequitur, in ea fuit sententia, qd pos-
 sessor bona fidei datum faceret suos fructus rei alienae, quam
 etiam sententiam sequitur Iuriconsultus Cuius in dicto l. in po-
 quum de viuis. alij vero fortasse fuerunt in alia sententia,
 qd fructus mere natales non sunt possessoris bona fidei, et sen-
 tentia videtur Pomponij in dicta l. fructus §. 5. de viuis.
 Saltem vero in dicta l. qui scit eos. tit. solum videtur
 intendere qd dum res aliena non evincitur semper praeiudicium
 possessoris, et ita illum toto eo tempore facere fructus suos, qd
 magis videtur accedere ad sententiam Pauli.

Denig

Donig Imperatores in l. certum C. de rei vindic-
tione, & postea S. Sullinang in dicto §. si quis a n. Dno, vi-
datur rediisse totum hoc ad res naales, ut fructus extantes
redituantur Dno, n. vero fructus consumpti, qd in praxi ser-
uatur intelligendo illos etiam ei, aequalentibus fructus extan-
tes ex quibus possessor factus e. locupletior, & hinc attribui
fructus nuntii consumpti, n. restituantur, etiamsi possessor sit
factus locupletior, regulariter tñ e. fore semper restituisse
scogitur etiam eorum fructuum valorem quatenus ditior e.
factus, ut observat Novarreas lib. i. variarum cap. 3.

Dicit aliquis Partem etiam jurisconsultum
locutum fuisse in hoc sensu, nam solum dicit bona fidei cus-
torem facere fructus suos si consumpti sint, sicut etiam loquitur
Sullinang in l. quæritum §. ff. de acquirendo rerum do-
minio. Sed contra hoc e. primo, qd idem Paulus, ut videmus
in dicto §. lana dicit illos fructus n. debere vnicuique, si a. usq.
ad consumptionem n. et posteriores vitibus est vnicuique. 2do
qd ibi distinguit inter alios fructus gregis, & inter agros;
de agnis dicit fieri bona fidei possessores, si consumpti sint,
in alijs fructibus n. peti eam conditionem & videtur in alijs aliter
sensisse. Jur. a. in agnis peculiariter eam conditionem peti-
erit, nō fortasse fuit, qd agni, quamvis n. consumuntur, videntur
pertinere ad eundem gregem n. tanquam fructum, ad tanquam
partem ipsius gregis, ut constat ex l. grege legato 23. ff. de
legatis & fidei commissis primo, & ex l. grege pignori §. 3.
ff. de pignorijs, & ex l. si grex instituta de legatis cum
ergo in casu illius legis §. lana grex fuisse furtivus, & per
consequens n. potest vnicuique, n. mirum qd agni etiam custodia
cum eodem grege comparabantur, reputarentur furtivi, deo nō
acquirerentur bona fidei possessori, licet ei acquirerentur ha-
bitum ceteri fructus, qd nimirum ceteri n. component q. idem
cum re furtiva, sicut agni faciunt semper eundem gregem,
postquam vero per consumptionem separantur iam principium
conservari ut fructus gregis.

Interdum eto quid dicendum sit de possessore
qui licet n. hat malam fidem, dubitat tñ an res sit aliena.
De quo distinguendum e. cum povi, nam vel accepit eam cum
illo dubio vel postquam illam bona fide accepit postea incipit
dubitare, vel primo casu, si eam accepit ab illo qui erat p. n. g.
vel qui bona fide possidebat, tenetur postea, si dubium illud
perseverat,

perseverat rem totam antiquo possessori restituere; ita Navar. § 28
Corduba, Angles, Molina & Navarra, quos affert & sequitur,
Lancker lib. 2 de Matr. disp. 21. n. 26. quia in pari caso
melior est conditio possidentis, hinc a. 2do n. fuerit sua posses-
sio ut nunquam fuerit possessio bona fidei & favorabilem est
ultimo possessori a quo res ablata, e. si a. rem habuit ab
alio titulo emptionis vel donationis e. c. & accipit eum dubio,
tenetur pro ea diligenter inquirere, sed si post diligens esca-
men ab actu dubium perseveret, debet restituere plus minusve
pro quantitate dubij, si a. cessat dubium, pro sibi rem inte-
gram retinere; unde infertur quia sententium sibi de artifi-
cibus vel mercatoribus qui ^{emunt} ab iis personis de quibus valde
dubitas an vendant tua vel aliena, § 1. e. ^{emunt} mala vel
saltem dubia fidei, atq. ideo semper tenentur restituere totum
vel partem.

Hanc in doctrinam aliqui probabiliter limitant,
ut non habeat locum quando aliquis dubia fidei accipit rem titulo
emtionis, vel alio simili a possessore bona fidei, tunc e.
neg. peccat neg. tenetur restituere, si appropria diligentia quae
huc perseverat dubium, quia tunc ipse successit in iure quae habe-
bat ille, possessor bona fidei qui transiit in illum ius to-
tum quod habebat, probat. a. ipse ius retinendi rem integram
pro possessionem bona fidei & secundum etiam agitur ut successus,
non primi quantumvis ipse dubites. ita Molina tom. 1.
tract. 2. disp. 36. concl. 1. & 3. & Lancker § 1. n. 28.

Hoc in non procedit in eo qui non solum dubia
fidei, mala fidei, accipit rem a possessore bona fidei, quia idem
non est ignari bona fidei sui antecessoris, cum ipse sciat rem
se esse alienam, atq. ab eo alium esse qui habet maius ius quam
habebat ille. a quo ipse rem habuit.

In 2do. a. casu quando bona fidei coegit possi-
dere, & postea supervenit dubium, tenetur inquirere quan-
tum est ad ^{emunt} veritatem veritatem, sed si culpabiliter neglex-
erit eam inquisitionem facere, & ideo non potest postea veritatem
invenire, neque tenetur restituere nisi plene de pro parte dubij
& majoris, vel minoris probabilitatis, & per hoc est de in-
veniendo quod res est aliena si fuerit inquisitum, si vero
facta diligenti inquisitione adhuc dubium perseverat,
tunc sit rem sibi retinere, nam possessio bona fidei quam
initio habuit dat illi ius ad retinendam rem in dubio rem
illam.

Illam, hoc e. doctrina ille iuratus recepta, qd saltem
in ma a iudice in pari caa melior e condicio possiden-
tis, cum ergo in presenti par sit caa, dubium e. e an res
sit ipsius vel alterius, ^{foram} tam internum quam externum
faret possessori bona fidei, hoc e. exigitur ad quietem ead
pauca Republica qd possessiones protegantur e defendantur
quamcumq n ostenditur e. rem ee alterius, qd affert pro
se maximam presumptionem in possessione fundatam qua
cum nq vincitur talis rades vel presumptionibz fortibz
proualeb in utroq foro.

Dices: ille qui dicitur possidere cum dubio,
si post factam inquisitionem repererat dubio, debet restituere
plus vel minus pro maiori vel minori dubio, qd pot e.
falsis rades dubitandi, ut licet n in totum vincant tñ ias
ipsius ex iniuria vel ex duobz partibz e. c. e. Similiter in eo
qui loquitur possidere bona fidei, pot ee tales rades dubitandi
ut licet n in totum, pot tñ ex parte superare ius ipsius e.
obligare ad restituendam partem, erit e. magis consistet in
indivisiibili ius qd hñ bona fidei possessor quem qd habet
possessor debite fidei, aut e. pot erit utrumq cum proporti-
one, per partes superare. ^{Partegando} conseq. ma a. hui-
modi, qd possessor dubie fidei, vere e in rigore n possidet
sed conatur possidere, certat itaq ipse cum dño illo dubio
super dominio e possessione, qd, placere neuter debet admitti
nisi secundum rades e titulos, varuscunqz prout a posses-
sione distinctos, neutram e. iuxta possessione, at verò pos-
sessor bona fidei hñ pro se. titulum possessionis, qui cum n
plene vincitur remans praeplet, habet e. se possessor.
nanti inuag e. metu si defensionis, e. dico oportet ut oro vin-
catur, at verò quando neuter possidet uterq e. aggressus
e. inuadens rem, it. a. vng melius aggredi ee ut occupet
maiozem rei partem, inuag tñ n pt perdere partem qd bantq
e. erus favor ut nisi convincatur n debeas expelli, turqz
e. difficilis, eicitur quam n admittitur possessor, posita a.
evidentia oio e. n ex parte expellitur a possessione totius
rei.

Obici solet contra hanc iuram regulam e. cum
favore possessoris, qd in alijs materijs extra iudicium n
semper in dubio sit melior caa possessoris, qd multis exem-
plis probari solet e. auguribz iuribz e. praetertim ex c. dñs
de Edis

de d. de nuptijs, & ea ^{ca.} inquisitionem de sentia excoicatiois. 129.
ubi de coniuge dubitante, de valore matrimony pōe quidem
E debere reddere debitum, n̄ tñ pōe petere. Et in dubio posses-
tio n̄ inuat. Multi volunt quod hoc differre maam Iusti-
tia a materijs aharum virtutum. Alij melius id negant
ponunt regulam volem qd̄ in pari cāa semper sit melior
conditio possidentis, in pari, inquam, cāa, p̄ c. cāa eo. aliter de
valore dispar, eo qd̄ presumptio raris vs̄ contra possessorem ex
alys capitibz. videatur vltra alios Thomas Sanchez dicta disp. 7.
ubi late & optime hanc questionem tractat, & lib. j. in decal.
cap. 10. n. 10. & seqq.

Ad illos ergo texty omnis aly solutio
qd̄ ad capitulum Ang. ubi coniugem n̄ fuisse possessorem bona
fidei, nam cum eodem dubio contraxerat matrimonium, quare
n̄ mirum si possessio n̄ iudat ad hoc ut pōt petere. deinde in c.
inquisit. ^{ver. eorum probatur petere coniugem}
glamur n̄ e attributa debita diligentia,
ut volunt multi, quos sequitur Sanchez ubi se disp. 9. n. 53.
vel etiam dato qd̄ texty vrititer loquatur, quare pōing ex illo
magis confirmari n̄iam conuicem, nam alter coniux qui erat
possessor bona fidei dicitur pōe petere & reddere, alter a. i. n. h̄
dubium n̄ permittitur petere, qd̄ nimitum in casu illy textus con-
iux n̄ habebat dubium nec negativum nec potius irresolutum
& opinionem positivam de impairmento matrimony, ut constat
ex verbis illy capitulis, dicente. a. illa opinione. de impairmento
e, n̄ stante etiam opinione, probabili de negatōe impairmenti,
n̄ poterat coniux petere, q̄ nullum habebat iudicium saltem
probabile de valore illy matrimony.

Dices: q̄ nec poterat reddere, q̄ sine probabilitate
saltem matrimony n̄ p̄t coniux consentire in copulam.
Negatur regula, ad reddendum ex sufficit bona fides & possessio
alterij coniuges, qui n̄ e spoliatus sine manifesta probatōe impe-
dimenti, atq̄ nec h̄et coniux, dubitans n̄ h̄et probabile iudi-
cium de valore matrimony, h̄t tñ iudicium qd̄ liceat reddere
ne, fraudetur iure suo possessor bona fidei aly manifesta pro-
bate.

Dices: & etiam ille coniux qui n̄ uno per as-
sensum probabilem impairmenti dubitat de valore matrimony
n̄e petensq̄ iure petendi debitum, nam ipse etiam possidet
p̄ bona fide & n̄ debet spolari sine manifesta probatōe.
qd̄ negando seq. discrimen e manifestum, q̄ coniux iste
dubig

Dubio fatetur se n̄ credere etiam probabiliter matrimonium
esse validum, n̄ ergo defendat ab accusatoe qua ex impedimento
probabiliter arguitur nullitas matrimonij, ubi .a. reus confi-
tetur intentionem accusatoris merito concernatur, et vero
convinxat alter qui e in bona fide, n̄ fatetur istud impedimen-
tum nec tenetur istud credere, sed oīo negat e dicit matri-
monium fuisse validum, n̄ ergo debet concedi aut spali-
ari, e per consequens retinet ius petendi cui debet satisfieri
a coniuge etiam dubitante, ne. Concedentes coniugem iuste
se. defendentem e. accipientem auerit impedimentum pro-
babiliter obiectum, q̄ quidem n̄ e peccatum in ipsa matri-
monij, nam etiam in m̄a iustitia licet n̄ possit aliquis retinere
rem quam opinatur esse alienam sine opinione partis oppo-
nitur docet Sanchez cum oīi dicto lib. 2. de matrim. disp.
47. n. j. c. 5. n̄ t̄ sufficit eiusmodi opinio ad spolandum
possessorem bono fidei se quam possidet, ut docet idem Auther
libroem.

Dubitari solet in presenti: an possessor bono fidei,
qui post dubium exortum examinavit quantum sit, e adhuc
manet in dubio, possit rem illam vendere, p̄borehere &c. Negat
Cornuba lib. 3. q. 8. coroll. 3. §. ad iuram e. racionem.
Alj t̄ melis couiter affirmant. Siluestr. v. redditus 3. 27.
lib. 2. Medina e. p̄curatorias quos refert e sequitur Vasquez
in iuram d̄d. disp. 66. cap. 7. Turriang in p̄vot. disp. 33.
dub. 3. e. 16. Sanchez dicto lib. 2. de Matr. disp. q. 1. n. 22.
q̄a aliop̄in inutile est possessori retinere rem in illo dubio
si n̄ possit etiam alienare, sage. e. res talis e. ut ipso seu
contumq̄at, q̄ si ea n̄ datur siḡa inutiliter consumetur,
deniq̄ alia etiam res ut romq̄ vel p̄dium inutiliter reti-
nentur si n̄ deserviant ad usum.

Dices: poterit ergo ille, uti p̄prio vel domo,
n̄ t̄ alienare, q̄a per hoc videt̄ p̄no diffidentem veni-
p̄rium sua, n̄ n̄ potest appareat de aliis, hac occasione
dubitari potest: an in eo casu possessor teneatur habere animum
restituendi p̄no totum p̄rium si appareat potest fuisse
alienum, aliqui e. ex allegatis Autheribz n̄ videtur id
oīo concedere, nam Turriang solum dicit q̄ potest debet
restituere saltem id in quo factus e dubio, Vasquez vero
licet sage supponat eum debere habere animum restituendi
p̄rium illius rei quando constabit fuisse alienum, addit t̄
idem

drem nam. 38. hac verba: melius igitur est has res
 conseruare cum obligacione eas restituendi si conseruet de verp
 Dno, tamen in eadem restitutione videatur seruanda regula
 de eo qui conseruat rem alienam bona fide, vt suo loco expli-
 cabitur, quibus verbis minuire videtur plus debere resti-
 tuere cum qui ita conseruat, quam qui conseruat bona fide,
 qui tñ, vt supra vidimus, solum tenetur ad restituendam
 quatenus factus e locupletior. Ratione etiam videtur
 hoc ipso hoc probari, qm in foro externo bona fidei posses-
 sor, contra quem his mouetur circa rem quam possidet, si actor
 n probat, ita absolute a fidei, vt libere possit rem alie-
 nare, nulla data securitate, aut fiduciarione de restituendo
 pretio, si postea condet ee alioem, & etiam in foro interno
 licet possessor bona fidei suborto postea dubio n possit rem
 alienare, quamdiu adhibet diligentiam et inquirat veritatem,
 hoc e videtur ee tempus huius durantis, postea tñ cum nihil
 firmum contra se inuenerit, ita poterit se aboluere vt
 libere possit rem alienare, sicut prius abq vlla obligaco e
 restituendi pretium, si postea appareat rem fuisse alienam.
 Coeterum alij exister videntur ois supponere illum ita
 hoc rem alienare, vt tñ paratus sit restituere pretium
 si condiderit fuisse alienam. ita docet Sanchez liti supra,
 et Joac de Medina, imo et ipse Vasquez saepe in eodem
 loco supponit illam obligationem, et inde probat vtilius
 tam Dno quam possessori quod possit rem alienare, et
 mihi etiam videtur verius, qm quamdiu durat illa dubia
 fides, n videtur ois finita his, ad has enim intra eam
 urget ius illud se proce-
 et manifestare, quare licet n obhyet pro tunc ad restituen-
 dum, videtur tñ obligari ad n impediendum, quantum fieri
 possit, qd postea Dnus possit rem suam recuperare, inde
 licet possit possessor se vendere rem et distrahere ne ali-
 quum hat vrum inutilem, debet tñ procurare vt id
 fiat sine praiudicio Dni et hoc duobus modis. Primo
 admonendo emptorem de illo dubio et de periculo exic-
 tionis futuri. Secundo habendo animi preparacoem ad
 restituendam rem vel inus pretium cum Dnus appa-
 querit; hi e. et consulit sibi stendo re quam possidet,
 et consulit Dno si forte res sit aliena, n ergo e cur ex-
 cauetur ab ea animi preparacoem habensa.

Hinc

Hinc respondet facile ad rationem factam pro
contraria parte, quae quidem instat, quod, nam si atten-
damus ad forum externum, nec etiam possessor ille
cogetur fiduciam vel cautionem dare pro eo in quo
factus est locupletior ut restituat illud si postea appa-
reat rem fuisse alienam, et tñ certum est illud emol-
mentum postea debere postea redditui etiam a possessore
bonae fidei. item debet restituere fructus reales et
mixtos extantes deductis expensis, et tñ si cogatur
pro illis dare cautionem; similiter ergo licet debeat resti-
tuere pretium quando vendit cum dubio si cogatur in foro
externo dare cautionem, quia iudex in foro externo solum
attendit ad probatores presentes, et cum ex illis non constet
rem esse alienam non curat de eo si postea poterit pro-
bari, quia ipse non habet rationem dubitandi nisi ex probatores
allatis, si tñ addeat aliqua etiam in foro ex-
terno iudex cogeret possessorem ad dandam cautionem,
vel ad non alienandam rem, vel prorogaret actori terminum
ad probandum, hoc a contingit in nostro casu in foro in-
terno, quia quamvis possessor orbitas iam putat fieri
posse quod probetur rem illam esse alienam, et per con-
sequens ipse et iudex debet pro-
bare terminum parti adversa ad probandum, vel saltem
petere a se cautionem de restituenda re vel eius pretio,
ut hoc modo quantum fieri potest, consulatur indemnitati
veri Domini.

Inferitur ultimo quid dicendum sit de
rebus illis quae per mixtionem cum alijs confusuntur
ut discerni nequeant, qualia sunt triticum, oleum, pecuniam,
supponimus. et aliqua talia esse quae per admixtionem
confunduntur et recipiunt in eodem genere
hoc est, solum obligant ad solvendum simile, supponimus
etiam ea per mixtionem factam sine consensu utriusque,
Quia acquiri quoad dominium, illi qui possidet, ita tñ
ut totus cumulus maneat tacite hypothecatus alteri
ad tantam vel tantam partem illius, hoc quo videtur Lessig
infra cap. 12. dub. 18. et Surriames infra disp. 52.
dub. 2.

Huius ergo suppositis quando apud furem pecu-
nia v. g. fertiva mixta non est et ita fieri quoad domi-
nium

num nonum comparata, tunc ille qui a fure accipit pecuniam illam tenetur ad restitutionem ratione rei accepta, sicut teneretur ad restitutionem cuiuslibet albe, rig rei furtiva, nam eius dominium semper remanet apud Deum, si a. apud furem admixta fuit, et per consequens dominium fuit furi acquisitum, tunc accipiens illam a fure bona fide, si eam accipit a fure ex contractu oneroso pro pretio iusto ad nihil tenetur, et igitur postea sciat fuisse furtivam, si vero accipit titulo hereditario, et postea an sequam consumatur sciat esse furtivam et furem reddi impotentem ad restituendum, debet restituere quantum factus est locupletior, saltem in foro externo; an vero et quando teneatur etiam in foro conscientie videatur Lessius infra cap. 20. dub. 19. 131.

SECTIO III

De his qui debent restituere ob iniuriam, tam acceptionem?

Regula vultus e des cor qui iniuriam.

Ad hoc ut aliquis caveat re illa quam debet habere, tenetur ad restitutionem, et factorem ut quantum fieri potest revocatur in primum statum qui laesus est, sicut a. haec damna diversa, sicut bona etiam quo auferuntur, tunc diversa s, revocantur vero coartat ad bona spiritualia, bona corporis, bona fama et honoris, et bona fortunae, de quibus nunc in quidem ex professo sed compendiose, et quoad potissimas quaestiones respondentes regulas morales generales traemus, a quibus haec obligatio manurari solet.

Primo, ergo circa bona spiritualia quae solet de eo qui e causa peccati alterius, quando teneatur ad restitutionem pro damno spirituali quod causat in peccante. Rr coartat tunc solum quando vi vel fraude alium ad peccatum induxit, tunc et tenetur vim vel fraudem auferre, ut ille possit a peccato recipiscere, quando

quando vero vis et fraus affuit, non peccavit contra ius-
titiam, quia scientes volenti non fit iniuria, sed est tamen
dubium: an inducere ad peccatum etiam veniale per
vim et fraudem sit iniuria gravis et obliget ad restitu-
tionem sub mortali. Vasquez 2da disp. jo 2. num.
23 et seqq. docet peccare mortaliter peccato scandali cum
qui intenderit ruinam spirituales proximi qua habetur
per peccatum veniale, quia illud est maius malum quocumque
damno temporali, consequenter ad hoc debet fortasse
dicere peccare graviter contra iustitiam, qui per vim
aut solum inducit aliquem ad peccatum veniale cum
intentione eius ruinae venialis. Sanchez lib. 5. in decal.
cap. 6. num. 50. cum alijs tenet tunc solum esse peccatum
veniale, et consequenter dicit non esse iniuriam gravem
nec inducere obligationem restituendi, quia illud ma-
lum spirituale est modicum et leve in suo genere.

Dico primo in peccatum veniale, quando inten-
ditur malum proximi, facit culpam mortalem in inten-
tente. idem dicitur dicendum quando non intenditur. hoc
probat bene Sanchez contra Vasquez ibi, quia si peccatum
veniale est maius malum quocumque damno temporali,
et sicut qui caecus in proximo suo infamiam vel morbum
gravam etiam non intendendo formaliter illud malum,
peccat mortaliter, ne etiam qui inadet proximo men-
sionem leve, etiam si hoc non fecerit ex affectu ad eius ruinam
spirituales venialem peccabit mortaliter, quia caecus illud
malum suo proximo.

Dico 2do. Regulariter loquendo non videtur
culpa gravis desiderare vel caecare illud malum leve in
virtute in proximo. In hoc conveniunt cum Sanchez licet
auctores quos adfert non loquantur quando consulens facit
id ex affectu ad illud malum proximi, sed quando non
solum indirecte sed directe illud caecat, hoc est, non solum
faciendo aliquid ex quo proximus sumit occasionem
peccandi venialiter sed directe consulendo illud ma-
lum v. g. vel aliquod peccatum veniale, non tamen dicitur
quod id fiat ex affectu rursus proximi. conclusio tamen abeo,
soluta videtur vera, quia licet illud malum sit minus mor-
tali gravi, sed tamen leve in suo genere, unde licet hoc non possit
sine culpa gravi procurare tibi mortem vel morbum
gravem,

grauem, p̄t tñ sine peccato graui velle vel procurare
 sibi peccatum veniale, rão. a. a priori e, quod in sin-
 gulis verum partibus debet specibus debet eẽ paruum et
 magnum ex parte mãe prohibita, nisi aliunde ob̄det
 propter inæqualitatem rãos vt in penuria et alijs, hoc
 a. magnum et paruum non debent rão per comparacem
 ad alia genera, sed per comparacem ad primam radicem
 prohibitionis, v: g. multum confert qd nemo accipiat pecu-
 nam alienam invito dño in magna quantitate parum refert
 qd accipiat in mãe exigua, ideo primum prohibetur graui-
 ter, secundum leuiter. rursus multum refert quod singuli
 retineant nom famam illam, in ordine. a. de huac finem
 n̄ multum refert vna detractio de re leui, ideo lex prohi-
 bens detractioem prohibet solum sub veniali detractioem
 leuim, et licet aliquando homo mallet perdere 10 iulios quam
 pati detractioem aliquam in tali mãe leui, n̄ tñ ideo fit
 detractio grauis, comparatur enim solum cum damno graui
 in eõdem fine, qd aliquam præcepta eẽnt intolerabilia,
 si ocs detractioes leues prohiberentur sub mortali, eõgd
 inferant maius malum, quam asq̄d furtum graue, ideo
 solum attenditur ad finem illig leuis, vt appareat an,
 in ordine ad illum finem multum vel parum interit qd
 illud n̄ fiat; hinc. a. oritur, qd nec etiam velle mentiri
 vel procurare aliquod peccatum veniale, culpa venialis
 tum qd hoc e velle aliquid leue. p̄t n̄ multum refert ad
 finem præceptum, tum etiam qd aliquam nullum daretur
 præceptum leue, siquidem velle. violacem illig, eẽt semper
 velle aliquid graue malum; hinc deniq fit, qd velle cadere
 illud malum in proximo n̄ sit regulariter peccatum graue,
 qd illud damnum spirituale e leue, hoc e, n̄ multum
 refert in ordine ad finem præcepti quo prohibetur cadere
 proximum in bonis spiritualibz, vnde etiam fit n̄ eẽt inui-
 riam grauem, nec oblyare ex seductia ad restitutionem
 sub peccato graui p̄t paruitatem mãe.

Pareo tñ tñ aliquando respectu alienig persona
 p̄t eẽ culpa grauis velle illi malum culpa venialis saltem
 n̄ fiat per vim vel fraudem, erit enim iniuria grauis contra
 iustitiam, ideo dñi in conclusione præcedenti regulariter
 n̄ eẽt grauem, p̄t. a. etis præsens, qd sicut in mãe penuria
 p̄t contringere qd furtum vniig Iulij ablati ab hõie parperrimo
 fit

peccati contra
 iniuria, saltem
 etiam veniale
 et oblyare ad
 dñi. p̄t. a. a
 peccati veniale
 mi que habet
 us malam p̄ca
 debet p̄t. a. a
 am, qd per ob
 m veniale
 ty led. p̄t. a. a
 tum eẽ peccati
 riam grauem
 qd illud ma
 is genere.
 quando ratio
 alem in inha
 dicitur. hoc
 n̄ peccatum
 temporalis
 vel mortum
 cui malum,
 proximo ma
 e qd eĩt rão
 qd caat illu
 dendo n̄ dicit
 alium leue p̄t
 Sanchez
 consensu p̄t
 qd quod dicit
 hoc e, n̄ solam
 peccatum
 do illig mãe,
 n̄ tñ dicitur
 chus in eõ
 p̄t p̄t. a. a
 licet p̄t. a. a
 vel mortum
 grauem.

sit peccatum mortale, qd hoc argumentum censet grave respectu
 illig, & in mda fama p̄t ee deductio grauis n̄ hā religioso et
 affecto imponimq defectu leuis v. g. ee mendacem, vanum &c, qd
 hoc e magnum nocumentum respectu illig, sic etiam si hōiem,
 sanctum induceres per vim vel dolum ad peccata venialia p̄t
 aliquando in hoc ipso grauiter peccare, maximum e. nocumentum
 fuisse B. V. auferri paritatem cum veniali, ita si p̄t vel alys
 S. maximum nocumentum fuisse, si fuisse superbi, otiosi, mensu-
 ces &c. e cum proportione p̄t hoc ad alios applicari, & qui hoc
 nocumentum illis vellet vel procuraret iniuste peccare grauiter
 si hoc faceret vel vim vel fraudem teneretur sub mortali ad res-
 titutionem. caueant ergo qui hōies integre vitæ trahunt ad col-
 loquia vanæ et impura, qd licet quandoq sunt venialia t̄m, e t̄m
 p̄t graue nocumentum in illo habitu et vitæ paritate.

Dices: totum illud nocumentum, qd cumq sit, n̄ tenet
 ipse citare nisi sub veniali, & negetiam alig, qui illud nocu-
 mentum ei caat, peccat plus quam venialiter. Nego conseq:
 qd etiam hō sine culpa graui p̄t suas pecunias in flumem
 protere, et t̄ si qd hoc eam per vim vel fraudem inducas, peccas
 grauiter contra iustitiam, sic etiam in p̄senti. Nec obstat dampnū
 ad ee leue respectu alterig, qd e alia rāo, nam alig n̄ iuruit notabiliter
 a suo statu spirituali per hanc ruina, nam venialiter etiā peccabit
 te n̄ ruante, hic a. eam hō statu excellentem, a quo tua caa e dolo
 cadit notabiliter, alig n̄ casus, ideo notabiliter & iniuste grauiter tibi ex-
 trahitur. 2do de eo qui alium a religione
 extrahit, vel eā fuit ne ingrederetur ad quam restitutionem
 teneretur. e primo certum e n̄ teneri ad restitutionem si hōis t̄m
 vel nondum ingressum sine vi ad dolo fecit ad seculum redire,
 vel in saeculo manere. An verō e quando huiusmodi ruiones
 sint peccatum mortale contra alias virtutes, videtur suer-
 tom. 3. de Religione lib. 5. cap. 9. n. 9. e Molina tom. 5.
 de iustitia tract. 4. disp. 5. n. 2. Certum e etiam eam
 qui vi vel dolo alium impediuit vel extraxit a religione
 teneri ex iustitia ad tollendam vim vel dolum retractando
 qua falso dixerat &c. difficultas e: an etiam e qui teneretur
 restituere Religioni, alig ei voluit teneri ad procurandum
 qd alius ex bono e utilis ingredatur eandem religionem, &
 eo n̄ inuenito teneri scriptum Religioni offerre, sicut qui ex-
 trahit manerium a potestate. An teneretur ex iustitia alium
 seruum et vtilem illi procurare.

Dico jmo.

Dico 1mo. Quisvis invidie impediens vel extrahens 133.
debet restituere religioni quicquid presentiter valet ipse com-
muni temporalis qd ex illo religioso operare poterat, hęc qui-
cung invidie impedit alium volentem michi dare tenetur
restituere michi secundum proportionem specii saltem quando
impedit per actionem per se influentem, iuxta regulam tradi-
tam a nobis supra disp. 3. sect. 9. illatione. jo. hac a. obli-
gatio in presenti erit maior quando extrahitur professus, qm in
illum religio hęc iam ius fore. sicuti Dns in senum, imo aliqui
probabiliter docent teneri similiter ad restitutionem communi
temporalis eum qui sine vi & fraude extraxit professum a reli-
gione. ita Sarriang cum talis in pres. disp. 35. dubitac. 2.
n. 10.

Dico 2do. n̄ tenetur cuiusmodi invidie impediens
vel extrahens ad offerendum se religioni vel conatendum alij
ingressum in eam. hac unctio e cois iam inter recentiores.
Pro qua afferunt rases a posteriori. primo qm in foro externo
Sacerdos n̄ imponit talem obligationem. 2do qm qm religionum
occidit, n̄ tenetur se religioni offerre. vel aliter illi proce-
rare loco occisi & nec qui invidie extrahit vel impedit
ad id tenetur, rases vero a priori multa etiam afferuntur, sed
revera videntur difficiles.

Quidam probant ex eo qd ille est qui extrahitur
si est professus, semper manet obligatus ad reditum nec liberatur
ab hac obligacoe, etiam si extrahens impediatur loco illy & n̄ p̄
extrahens ad hoc obligari, nam habens iam religio plusquam
debetat habere. ita Sarriang ubi s̄ n. 11. sed hoc neg in primis
n̄ probat quando Novitius fuit extractus, deinde nec probat quando
professus dolose fuit abductus ad aliam religionem a qua postea
n̄ p̄ redire in priorem. 2do neg quando ea occasione reli-
giosis mortuus e qm iam n̄ p̄ redire.

Alij probant qd status religiosus debet ee voluntarius,
neg expedit hominem ad illam cogere et obligare. ita Thomas ha-
cher cum alijs lib. 7. consil. cap. 3. dub. 2. Sed contra primo,
qm etiam status matrimonij debet ee voluntarius, e tñ sage aliquis
coipitur ad promissionem, vel duiprum aliquam ducere in uxorem.
2do qm ex voto obligatur aliquis ad ingressum religionis, licet
quando ingreditur invidie iam sit & doleat de voto emisso &
si etiam ex delicto obligari ad hoc ut etiam invidie ingredi-
atur Religionem.

Aliter

Aliud videtur probari per distinguendo, nam vel sermo e de obligate procurandi, qd alij ingrediatur, vel se tuomet ingressu. prima obligatio n videtur ee, qd etiam alius ingredereetur ex meis consilio, ego n liberaer a debito contracto, sicut si furatus essem Petro 100 quod teneor restituere, n liberaer ab hoc debito etiam si Joannes meo consilio donaret Petro 100. n e: ut Joannes autem solueret e extinguendi meum debitum. ne in presenti fuerit alius meo consilio copet se Religioni n extinguunt debitum meum nisi forte eo aio velit ingredi vt extinguat meam obligacoem, hoc tn moraliter loquendo n potuit operare ab amico, qd veliti fieri religiois ad satisfaciendum pro nro debito, atq idco n tenemur hoc procurare.

Quod vero nec tenetur ipse met ingredi locq illiq quem iniurde, impedivit vel extraxit, probant qd ex eo qd n tenetur damnum diuersi generis resarcire cum damno suo generis superioris, sicut si iniurde occidisti senam alienam nec habes vnde restituas, n teneris dare se illi in seruum, hoc e: e pro damno temporali e pecuniario qd intulisti, amittere tuam libertatem qua e bonum generis superioris; similiter si occidisti maritum vel impedivisti iniurde nuptias alienius virginis auertendo sponsum ab ea, teneris quidem illi resarcire aliter illud damnum, n tn teneris eam ducere e imponere tibi iugum Matrimonij, sic etiam in presenti si fuisset ead qd religio patretur damnum temporale, ob recuperam vnius religioni, teneris quidem illud damnum temporale aliter resarcire n tn ingredi religionem, hoc e: ee dare tuam libertatem pro damno diuersi generis illato. certe si aliquem iniurde tua libertate privantes nec aliter poss regnare damnum illatum, teneris etiam cum digno pro via libertatis sicut damnum pecunie debes pecunia resarcire, e damnum fama vel honoris cum iactura simili tua fama vel honoris. coeternum quanto religionem libertate n privasti sed alijs bonis inferioribz, n teneris ea damna resarcire cum iactura tua libertatis e honorum superiorum. haec credo ee. racionem a priori huius conclusionis.

Quaeritur 2do de eo qui occidit vel mutilavit alium ad quam retributionem tenetur?

certum e iniquitas si occidit vel mutilat, erat tenet debere retribui. Dno ad maiorem seruis occisi vel quantum magis valet, qd mutilat e, certum etiam e debere retribui expensas factas in curatoe

in curato, id etiam qd lucrari poterat vulperat, qd erat artifex
 v: g. & rade vulneris amittit. An vero homicida teneatur cre-
 ditore, occisi qui sua crecita perit, condas ex iis qua diximus disp.
 3. sec. 9. difficultas potissima e: an pro ipsa vita vel membro,
 ablati debeat fieri reductio. Affirmant multi, qua etiam septu-
 tribui solet. Thoma in pres. quaestione 22 art. 2. ad 1. licet
 aliqui velint locutum solum vel de quodam concepta vel reducti-
 one pro damnis subsecutis. Probati solet, qd subtra obligat ad a-
 qualitatem ponendam meliori modo quo potest & quando non potest vita
 vel membrum in rebus reductis, debent reddi in aequalitate con-
 pensando pecunijs, quando aliter fieri non potest aequalitas, alioquin mi-
 rram est, ut plus teneri qui bonam occidit quam qui hominem, ille
 quippe debet reductuere, non iste.

Contraria sententia verior e & conis iam inter Theo-
 logos & Juristas, quos refert & sequitur Lessing in pres. cap. 9. dub.
 23. & sumitur ex l. ult. ff. de iis qui effuderunt vel dirue-
 runt ex l. ex hac lege ff. in quodam plex pauperem fecerit dila-
 tur. ubi dicitur, circarum aut deformitatis nullam fieri affi-
 mationem, qd liberum corpus nullam adimaoem recipit, colligitur
 etiam ex cap. 21. Exodi ubi hoc vulnere percussit vulnerans
 reductuere solum pro operis eius & impensis factis in Medicos.

Rationes a posteriori plures etiam afferuntur.
 Prima, qd haeredes occisoris a nemine obligantur ad restituendum
 pro occasione facta ab illo eis succedunt, & nec ipse occisor tem-
 peratur restituere, ex iustitia. Secunda, qd quando homicida punitur
 poena capitis, non cogitur ulterius ad dandum aliquid herentibus
 occisi. Et non habet talem obligationem ex iustitia commutativa,
 nam poena capitis infligitur solum ex iustitia vindictiva,
 nec aufert alias obligabes ad alia debita. Tertia, qd pro damno
 spirituali v: g. si aliquis vi vel fraude innoxius aliquem ad
 peccandum, non tenetur compensare pecunijs vel alio bonorum genere
 illud damnum. Et nec vitam vel membrum ablatum, eadem
 e ratio, qd scilicet non debemus compensare in uno genere, pro
 bonis alterius generis superioris. Ratio a priori quod contra
 reductuere e, qd iustitia habet pro obiecto finalem aequalitatem, quae
 ubi non potest fieri aequalitas non habet locum iustitia, non potest a. e. aequalitas
 inter pecuniam & vitam, qd vita nulla pecunia e estimabilis
 & quantumcumque pecunia datur non satisfacit ad aequalitatem &
 iustitia non intendit tale genus satisfactionis. nec ratio debet
 amplius explicari, potest e. v: g. amerrari: iustitia intendere
 ponere

ponere aequalitatem meliori modo quo potest, prout ubi potest poni
omnino aequalitas intensius aequalitatem perfectam, imperfectam
vero ubi non potest poni perfecta, tunc oportet addere iustitiam res-
picere aequalitatem perfectam, nam intensius unamquamque habere
qua sua est, et hoc tenet ut nemo habeat de suis aliquam partem
magis, ego vult restituere pecuniam pro membro, tunc si ad hoc ille
non habet qua sua est, ad hoc ei caret suo membro sicut prius &
illa pecunia nihil confert ad intentum iustitiae.

Dicitur: qui furto amisit equum, mortuo equo
debet ex iustitia habere pretium, et tunc si idem habet suum equum
& licet non habeat suum membrum poterit ex occidere pecunia. Pro dis-
tinguendo minor: si habet suum equum furtive concedo, si habet equum
valentem pro eo, et c. illo pretio comparare sibi alium equum
similem, non potest a. comparare aliud membrum, quare accepta
pecunia adhuc nullo modo membrum suum habet.

Dicitur iterum: quod pater dedit vitam filio, habet ius
in filium ut ab eo alatur & honoretur & si ille qui vulnera-
tus lethaliter ab alio, habebit etiam ius in pecunias illius
saltem ex parte. Pro corrupta iur. j. de iur. 2. negasse
patrem quatenus patrem habere ius iustitiae, in actionem filii
pro vita illi data, vel filium habere obligationem restituendi, et
sic obligatio solum ex pietate, quae non obligat ad restituendum,
ut ibi videmus, imo ex ibi dicitur confirmatur magis hanc
ratio. Prohibet: si quis debet mille, nec potest solvere quod decem,
adhuc tenetur ex iustitia ea solvere, licet non possit facere
aequalitatem & etiam hic. Pro nego consequens: quod in primo
casu non fuit iam fecit aequalitatem cum parte debiti,
et facit quod quilibet habet illa decem quae sua sunt, at
vero in casu nostro nulla pars est in debito cum qua fiat aequa-
litas, nec per illam pecunia solutionem creditor habet ullo modo
quod suum est.

Obijci solet quoque ex cap. 20. Exodi. ubi ei,
qui percutiens mulierem gravidam causat abortum pro-
cipitur subiacere damno quod maritus expectaverit et
arbitrario iudicaverit. Pro illam esse legem poenalem,
non qua supponat debitum naturale, ex iustitia communi,
naturali, sicut etiam in leg. j. de his qui effugerunt ex
a alatur iudicium quinquaginta aureorum contra
eum qui liberum hominem intet fecerit.

Hinc

Hinc inferitur idem esse dicendum de reſtituti-
one pro fama ablata, ſi e. ca. reſtutui nequeat n̄ tenetur
detractor ad compenſandum illud damnum pecunia vel
alio bonorum genere, ſed eandem rationem, ut cum alijs tenet
Leſſius infra cap. ii. dub. 16. quamvis alijs aliter opinentur.

Deſig. circa hoc punctum adverte, etiam ſi
aliquis ſequatur contrariam ſententiam, qd ſcilicet ho-
micida teneatur ad reſtitutionem faciendam pro vita ablata
n̄ ſtatim ſequi, qd debeat reſtitutio determinate fieri in pe-
cunia, poterit etiam reſtituere in alio genere bonorum, quod
defuncto magis placeat, ſcilicet in bonis ſpiritualibus appli-
cans ei tot Miſſas vel alterius generis ſuffragia, qd p̄videnter
arbitrio confeſſarij iudicabuntur ſatis ad compenſandum
pro iniuria illata, vt recte adverteb. Molina q. de Iuſtitia
diſp. 84. num. 11.

Quaritur q. to. circa reſtitutionem fama an obli-
get etiam erga defunctos ſive, q. ad huc vivis ſive iam
mortuis detraxeris. conſentit apud oēs cogere etiam hanc
obligationem erga defunctos. Ita Leſſius capite ii. dub. 21.
Molina tom. 5. tract. 4. diſp. 28. & alij oēs, nam homo
etiam poſt mortem anſetur poſſidere ſuam famam et per
illam vivere in hominum memoria, unde bonum nomen
poſt mortem etiam eſt bonum valde appetibile, et cuius
grāa hoies multas difficultates ſuperant.

Dices: qui n̄ eſt n̄ h̄t ius, qd ſibi poſt per inini-
riam, homo a. poſt mortem iam n̄ eſt ſed fuit. Etiam
n̄ h̄t ius ad famam ſed habuit, Iuſtitia. a. n̄ respicit
ius qd alijs habuit ſed qd h̄t ne laedatur illud. Con-
firmatur. qd ſi ego dicam multa crimina de Titio qui
nec fuit nec erit, n̄ pecco contra Iuſtitiam licet ille hoc
iuris poſſibilis, ſed hoc qui iam n̄ eſt, n̄ h̄t plus exiſtentis quam
hoc mere poſſibilis qui nec fuit nec erit. Et n̄ pecco contra
Iuſtitiam laedendo, eius famam. Et hōiem mortuum
licet iam n̄ ſit hō, retinere tū eandem voluntatem in
ſua ad huc ſuperſtite, in qua reſidet dominium morale
et ius ad famam eſt ad alia fama bona qua poſt per hanc
poſſideri. huius ergo ſit iniuria per infamiam, neg enim
etiam in hac vita hō patitur immediate iniuriam per
māam primam, ſed ſolum per ſuam ſocialiter loquendo, nam
ma ſecundum de ſe n̄ eſt capax iuris vel iniuria.

Hinc

Hinc infero primo homini merè possibili ñ fieri
iniuriam, qđ per nihil cui e. Secundo neg homini
annihilato, cuius nec hie eēt superbes, fieret iniuria per
destractionem, qđ iam iustinde se haberet atq homo merè
possibilis, nisi forte eius infamia redundaret in illius con-
sanguineos vel alios ei coniunctos, his enim fieret iniu-
ria. Tertio nec homini futuro fieret proprie iniuria, qđ
illius tunc nequum exiōit hie quā sit capax raris; dico
tñ in futuro, qđ aliunde potest esse iniuria hāc temporis
futurum in quo erit, si e. nunc ego per modum vaticinij esse,
verem falso aliqua crimina patienda ab hōie, nascitura
eēt tñegnum, mea vaticinatio taceret post triennium famam
illius hōis iam tunc nati, quam laesionem ego contra Subitiam
cauto, si tñ retractassem dicta antequam ille, hōs existeret,
tunc ñ peccassem contra Subitiam nisi affectuē, quatenus
volui tādere illum hōiem quando existeret.

Quæres: an potest Confessarius licite, revelare
secretum confessionis, si poenitens iam eēt apud infames
etiam quod animam? Rđ melius videri qđ ñ potest non
propter iniuriam qua fieret poenitenti sed qđ fieret sacra-
mento, ex quo difficillius redderetur apud hōies, si scirent
sua peccata pōe aperiri post eorum annihilatōem. Restat
tñ in hoc puncto difficultas ñ levis, an si ille, cuius fama
destraxi mortuus sit et damnatus in ñ infernum, adhuc
teneat ex Subitia restituere famam quam abstulit. Negat
Molina dicta disp. 28. quem sequitur Malberus in, pōe,
senti tract. 7. cap. 3. dub. 8. qđ damnati iam sūt hostes
Dei et nrī nec sunt amplius proximi, quare obligatō Jus-
titia qua solum e erga proximos ñ extenditur ad illos,
nisi forte, eorum infamia redundaret in infamiam aliorū,
ut supra dictum e. hac sententia mihi nunquam placuit,
imō videtur eē contra mentem oīum, quis e. credat
pōe, me sine culpa gravi, nō de hæretico nobili nunc mor-
tuo dicere fuisse, peruellem contra Regem, proditorem
patriæ, Parricidam, et alia similia sine ullo veritatis
fundamento; potius itaq sine gravi scrupulo dicere,
Artem fuisse, hōis Philosophia ignorum, Ciceronem oīo
incestum, Eucrotiam fuisse publicam meretricem et
Pana eīusmodi, qua insentur durissima. Rāō a priori
e qđ damnatū hiet iam ñ ut otinatū ad eundem finem
super,

regendam, adhuc tñ manet noster proximo quoad nām 136.
humanam, ut diximus in Tractatu de Charitate, disp. j.
sect. 3. non ergo debet negare illi ea quæ ut homini de-
bentur.

Confirmatur primo: qd, ut vidimus in eadem loca,
n. p. aliquis licet debeat fratri vel patri dampnato
se hāt tormentum duplo maius quam de facto hāt nec
alia mala similia. Et qd adhuc consideramus ut proximi-
mum nr̄m in nāa humana, a fortiori n. possumus illi
auferre ea bona quæ adhuc possidet, qualis e fama iusta
apud homines.

Confirmatur 2do: qd, etiam in Republ.
humana n. eo ipso qd aliquis sit hostis Republ. possumus
sine scrupulo gravi eum infamare in omnibus materijs
i. q. imponendo illi alia crimina, ut heresim, sodomiam,
pernicium, Et licet damnati sint hostes Dei, n. ideo
habemus ius, ad imponenda illis falso alia crimina,
sine obligate retribuenti. Deniq. etiam cum peccator
e in hac vita e inimicus Dei, et tñ n. ideo possumus
eum infamare in alijs materijs, imo, saepe, neg. in
illa ipsa in qua peccat, Et hoc qd e ee saliquem ini-
micum Dei non auferit prohibitionem nāalem laudendi
fama illius. quod a dampnati n. solum sint inimici
Dei, ut ne etiam reconciliatis n. videtur satis ad hanc
prohibitionem auferendam, nam sententia condemnatoria
solum auferit ius ad ea bona, quibus per sententiam reus
privatur non ad alia, Deas p. ^{non} privavit dampnatos ad
huc bono fama quam apud hostes iusti possident, cur
ergo potero ego eos, impune privare mea auctoritate
privata, taceor tñ mirus peccatum ee extrahere mor-
talis quam vivis, minus e. indignat fama apud nos,
et minus agere ferunt eius iacturam, p. tñ saepe ee
culpa gravis.

Quaritur 5to circa eandem retributio-
nem fama, utram, qui revelavit defectum gravem al-
terius vni tñ homini prudenti et gravi teneatur ad
restitutionem sub peccato mortali. Negat Caietanus
infra q. 72. art. 2. ad ub. j. Petrus Navarra hb. 2.
de restitutione cap. 4. num. 335. Corda tract. de de-
tractione q. 2. concl. 5. La verbo infamare num. 4.

Grassius

Grassius lib. 2. cap. 137. quando ille cui dicitur talis
est qui tacebit, neq. ea de ca. nocebit ei cuius defectum
audiuit.

Contraria sententia est cuius et vera per se
loquendo licet in aliquibus circumstantiis peculiaribus
et per accidens fieri possit quod licet oportum. Ita
late Molina dicta tom. 5. tract. 4. disp. 29.
Sotus de Sabotia q. 30. art. 2. Banne dicta q. 73.
art. 2. Valencia in pres. disp. 5. q. 13. punct. 2.
Salonius dicta art. 2. Lessius cap. 11. dub. 11. Ferria,
nes in pres. disp. 53. dub. 8. Maldenus tract. 7. cap.
1. dub. 4. et alij cõnter. Põ primò: qd. nocuementum
illud n. fit leue ex eo qd. apud unum solam famam la,
datur, nam inhonorat quod tunc testis Petrum, inho,
nõgras consumeljs grauibz eum afficiens e. negat. solum
honoris a te debiti, nec laus eius honorem nisi apud se,
et tñ e. inhonoratõ grauis. Et tãdẽ eius famam apud
vnum vobum qd. e. detractio nre infamatiõ grauis.
Secundò qd. ex opposita sentia requiritur eum qui detrac,
torem audit quando solus audit, n. teneri etiamsi possit
impedire detractõnem, qd. e. seruare secretum et ita
facere qd. illa n. sit grauis infamatiõ. Consequens a. e.
contra ocs, qui vniuersaliter obligant audientes ad corri,
piendum et coercendum detractõrem quando postumpis,
ad qd. tenemur abigendo ex dybitia, aliquando saltem
ex charitate. Tertio qd. rãpo malit aliquid suum
defectum reuelari octo vel decem hominibus, quam vni
cui peculiariter desideras placere, et apud quem exoptat
bene audire qd. e. leue, sed graue nocuementum licet vobum
tollat famam apud vnum.

Obicies primò: infamia est notitia multo
rum sicut et fama, et ex eo qd. vnus seriat defectum
Petri n. censetur infamis nec infamatus, nec illa pars
fame quam perit qd. censeri notabilis in ordine ad
famam quã e. exordimãd multorum. Q. ad peccatum
grauiter n. requiri qd. detractio reddat proximum
infamem, satis e. si laudat notabiliter eius famam,
hoc e. si inferat qd. notabile nocuementum, sicut ad
furtum graue n. requiritur reddere pauperem illum
cui res auferatur, sed satis e. tãdẽ notabiliter in
bonis

bonis fortune, ita ad inhonorem grauen n̄ requiritur. J37.
q̄o alij perdat magnam partem sui honoris, sed q̄o patria
tur inhonorem notabilem qualis e illa q̄da ab uno
solo contumeliosè tractatur.

Obijes 2do: q̄a hoc e damnare plures qui
alioquin n̄ videntur graviter peccare, v. q̄i coniuges
q̄i sibi inuicem reuelant delicta filiorum et famulo-
rum, poenitentem qui confessorio reuelat delictum con-
iugis, eos etiam qui consilij petenti caa manifestant
delicta alteris, et alios similes, qui cum bona intentio-
ne procedant n̄ videntur hinc damnandi.

Ex ista caa delictum secretum alterius
hinc reuelare alicui, quando a sit iusta caa p̄uenit
ex circumstantiis. In casibus a p̄dictis dicimus coniuges
regulariter habere istam caam q̄a ad utramq̄ pertinet
gubernac familia, quod vix poterunt facere nisi cog-
noscentes mores et defectus alterorum, et circa eos inui-
gilent, pertinet etiam ad ipsos punire defectus domesticos,
tam, tam quam poenitentem spectare, et tanquam pars
illa manifestari matris. et etiam in caa alij ex domes-
ticis vel externis interdum eos domesticorum defectus
Patrifamilias reuelare, post tanquam commensales iudici,
sicut supra dicitur 3. sept. 7. posse quemlibet denunciare
delicta secreta, q̄a hoc necessarium e ad publicam qui-
etatem et pacem, sic etiam cum proportione defectus do-
mestici possunt deferri Patrifamilias ad quietem et
pacem domesticam conseruandam, poenitens etiam
pot et debet se reuelare compliciti, quando e necessa-
ria e ad suam poenitentiam, confitendoy, n̄ quia non
tadatur hoc modo facere complicitis, sed q̄a bonam scru-
pulis hinc mala ab ipso compensat, quando vero sit
proprium peccatum explicari non reuelato defectu alie-
ni, sed ipse seipso, omnino fieri. De illis deniq̄ qui con-
silio petenti caa reuelant delictum proximi, regula specia-
lis generalis e per se loquendo tunc id licere q̄ando
necessarium exhibetur vt aliquis sciat quo modo se
gerere debeat in eo case quomodo debeat proximo suo
promuere.

Pro his a. casibus aduertenda s̄ aliqua
qua culpam hinc solent vel extenuare vel tollere.
Primum

Primum e plarum excusari a culpa eiusmodi reuelationem
propter verisimilem ratihabitionem illius cuius defectus
aperitur, v. g. aliquis mihi secreto scripsit defectum suum
vt ei remedium adferrem, video ergo si pot. id fieri nisi
rem cum aliquo Prelato, conuicem, et verisimiliter credo
non fore. Contra voluntatem illius de quo agitur quan-
tumcumq. mihi soli rem voluerit conuicere, existimo eam
voluntatem praesumptam sufficere in presenti ad excusan-
dam a peccato iniudicia, sicut in ma. pecuniarum ad
excusandum a furto; non tñ haberet locum haec voluntas
praesumpta poenitentis ad reuelandum licite secretum con-
fessionis propter summam reuerentiam illius Smi. 2do
similiter n videtur ita scrupulose agendum cum ijs qui
consilium petunt, vt n liceat eis consulere nisi vnum,
fateor quidem si pot. metaphisicae cogitare quod vnus con-
silius sufficeret, ita inuicem cet. n licet. consulere duos,
non e. nec reuelare consultori defectum secretum proximi
nisi necesse sit; coeperum moraliter loquendo id certum
e. quod vnus consilius erit vtilius quam duorum,
quis enim scit quod secunq. consultor non adferet ali-
quid noui quod primum latuit, censeo ergo rem hanc
moraliter transigendam, vt qui consilium petat ita se gerat,
sicuti solet in alijs rebus grauib. se gerere, consulendo
eos qui prudenter iudicantur consulendi ac in ea re erretur
quorum oim. consilium si aliquando fortasse h. erit acco-
sarium non peccatur regulariter, q. iuxta regulas pruden-
tia illi videntur consulendi, laudanda itaq. e. cautela
vt quantum fieri pot. cum minori fama iactura consulatur
proximo, sed non videtur res ita scrupulose menuranda, vt
non pot. certa regula praescribi et sepe pot. errari si ab vno
solum consilium petatur, ideo fortasse Chry. Matthaei 18 non
praescripsit determinatum numerum testium, sed dixit adhi-
be tecum vnum vel duos vt in ore duorum vel trium stet
omne verbum; Ecce licet sufficerent duo testes, noluit
tñ Chry. ad duos solos adstringendos, q. haec obligao habet
latitudinem aliquam et poterit homo adhibere duos vel
etiam tres, q. nescimus an aliquando duo satis futuri
sint ad intentum correctionis. Tertio excusant aliqui
a peccato graui eam qui reuelauit amico iniuriam sibi
ab alio factam non quidem animo detrahendi, vel ramedia
vindicta

vindicta, sed consolationis accipienda vel doloris mitigandi, 138.
durum enim videtur quod cogatur aliquis iniuriam accep-
tam apud se solum conuocare. ita Nauarra dicto lib. 2.
cap. 4. num. 343. et insinuat Molina dicta disp. 29.
num. 5. et clarius Lessius cap. 11. dub. 12. qui limitat ne-
pluribus dicatur quam ad consilium vel solatium requiritur,
nec nominetur persona nisi ad fines valde expediat.

Quaeritur 6to: vitium infamator debeat restituere
aliqui pro detrimento fama quam passus e infamatus in
tempore infamatis, antequam de veritate considerit; v.g.
aliquis fame infamatus de haeresi, post aliquos menses constat
eam fuisse meram calumpniam quia detractor retractauerat
quod dixerat, sine alio modo: quaeritur, an detractor
teneatur restituere pro infamia illa quam tempore eo modo
passus e infamatus, non e autem quaestio de damnis alijs
extrinsecis in pecunijs vel in huius cessante, aut alijs debri-
mentis qua ex occasione acciderunt, ad haec enim compen-
sanda non est dubium quin teneatur, sed proinde de damno
illo quod sustinuit carens qua fama toto illo tempore.

Hanc quaestionem primus omnium excitauit
Molina dicto tract. 4. disp. 42. et licet sequatur
partem negantem quam oes videntur supponere, et quam
praxis confessorum videtur comprobare, adfert tamen aliquot
raones dubitandi pro parte affirmante, qua non leuem videntur
habere difficultatem.

Prima e quod fama sicut coalescit ex mul-
torum eximiam qui nos cognoscunt, ita coalescit et inbe-
gratur ex opinione quam iurguli hnt de nobis successiue
toto isto tempore, itaq pars fama e opinio hodierna, pars
opinio crastina, atq ita constat ex opinione successiua
totius temporis & sicut qui ab iudice mihi famam apud
quatuor n plene restituit, si solum restituit apud duas
nam restituit solum quoad partem, ita si quis mihi resti-
tuat famam crastinam et non hodiernam, non restituit
totum sed partem, illa enim fama hodierna, qua e pars
integrans mea fame, non compensatur per famam crastinam
qua aliunde debita erat.

Confirmari id et explicari difficultas ex
differentia qua e inter pecuniam et famam, nam pecunia
etiam si fuerit iniuste detenta per
restituatur

restituatur eadem pecunia nihil amplius debetur per se loquendo, nisi ea occasione. Unde passus fuerit aliquis destrimenti, lueri cessantis, vel eam emergentis, quia pecunia est una entitas simplex, non constans ex partibus thomerna et cradina; at vero fama est ricuti si habes fontem olei vel vini, quem quis tibi iniuste impediret si satisfaceres restituendo eundem fontem literum, sed debet res ulterius restituere, aliquis pro illo tempore, medio quo fuit impeditus, sic fama est fons a quo oritur quod alij hodie et cras bene de te opinantur, & non est satis ponere famam in pristino statu nisi aliquid restituatur pro illo fluxu, qui fuit impeditus tempore intermedio. hoc ipsum condas in domo quam qui iniuste a te tulit, non satis, facit restituendo domum nisi aliquid addat pro usu domus, quo dominum prius tempore intermedio, fama etiam fuit, sed nominis fuisse utilis tempore illo intermedio, sed magis quam domus, neq. e. minus bonum hoies bene adire apud alios, quam habere domum commodam ad habitandum.

Secundo arguit idem Motina qd cum alij quis iniuste infamatus, si aliter non potest restituere, tenetur pecuniis compensare, damnum illud futura infamia, quam reparare non potest ut ipse laetis & non minus debetur pro parte, duravitis praeterita, quam eandem reparare si potest, aliquid aliud adiungere cum non minus laedat iniuria praeterita quam futura.

Propter has rones dicit hanc rem esse difficilem, et quidem optime facturum Casparium qui poenitentem consulat compensare laedibus vel beneficiis aut orationibus damnum illud infamia recenta, absolute non ^{receden-} dum a coram sententia et praeterita qua hanc obligationem si agnoscat, quare ad difficultates propositas respondet concedendo damnum infamia ^{restitutio} praeterita esse futurum ab infamia futura, non tam esse obiectum restitutionis, quando aliud damnum recentum non est, quia iustitia per restitutionem non solum intendit, quod ille qui laesus fuit non patiatur, nunc damnum ex iniuria recenta, non vero intendit quod non fuerit passus damnum, solum enim intendit quod non minus habeat, non quod non minus habueris quam debeat habere, cum ergo ex infamia illa praeterita nullum iam

patiatur

patiatur damnum, ille qui laesus fuit, consequens e ut infra, 139.
mator solus teneatur ad impediendum damnum praesens
vel futurum ex infamia praesenti vel futura, sicut qui iniuriam
privatam alicuius corporis sanitate, satisfacit restituendo illum
in pristinum statum sanitatis, quia hinc carentia sanitatis pro
tempore illo praeterito fuerit verum damnum diuersum a
carentia praesenti, non e tamen damnum permanens ad quod
impediendum inclinet iustitia, sed damnum merie praeteritum.

Haec solutio videtur adhuc difficilis, supponit e.
pro damno merie praeterito nullam deberi restitutionem
ex quo principio videntur aliqua sequi contra praesentem res-
titutionem, v.g. si iniuste impedisti Paulum ne pran-
dent apud Petrum et particeps es sumptioni cotinui
non teneri te ad restituendum Paulo aliquid pro prandio
amisso, quia totum illud damnum e praeteritum, item si
impedisti iniuriam Titium ab usu dimidia domus sua
et cogisti eum anguste et incommodum habitare in reliquo
dimidio non debere te adhuc pro illo damno quia e praeteri-
tum, nunc enim nec haberes aliquid permanens cotinui
praeteriti nec commodam habitacionem, quae tamen oia videntur
valde absurda, quare videtur negandum iustitiam in-
ferre, ponere aequalitatem cum altero prout erat quan-
do passus e iniuriam, ita ut nihil minus habeat nec
habuerit quam debuisset habere, quod etiam probari
potest, quia ille qui damnum passus e tunc quando actu pa-
tiebatur damnum, carento v.g. domo sua poterat licite
compensare sibi occulte alterius quantum
illud damnum valebat & habuit ius ad eius bona
hoc autem ius postea non perdidit & etiam postea habet
ius ad illam compensationem.

At tunc ergo responderi potest ad arguta proposita
et quidem facilius in vris principiis concedendo damnum
illud infamia praeterita e. diuersum ab infamia praesenti
vel futura, negando tamen pro illa parte praeterita deberi res-
titutionem. Ratio a. e. quia pro bonis fama non debetur
compensatio in pecunia vel alio genere bonorum, ut supra
vidimus, quando in suo genere non potest restitui, illa
autem pars fama praeterita non potest in proprio genere repara-
ri & pro illa, ut praeterita e nulla debetur compensatio,
eadem a. e. ratio de bona valetudine iniuste impedita,

neg
B

neg. e. pro parte illa valetudinis praeterita aliquid dari potest, nam, ut supra vidimus, bona corporis non possunt alio genere bonorum compensari.

Quaeritur: poterit saltem restitui pro infamia praeterita in eodem genere fama arguendo tantam in bona fama quantum abimatur iactura praeterita. Res neg. ad hoc obligare iustitiam, quia illud quod arguetur bona existimationis non est illa fama perita, sed alia fama de alia excellentia diversa, quae de se non est apta ad compensandum pro alia fama, nam qui infamavit Petrum de adulterio v.g. non satisfacit commendando eius doctrinam vel prudentiam, neg. ad hoc tenetur etiam si non possit aliter tollere infamiam adulterii, quia nempe Petrus per istam eandem famam non censetur habere formaliter vel aequivalenter priorem famam, in alijs quidem rebus qui abstulit v.g. triticum debet restituere saltem pecuniam vel oleum, quia pecunia vel oleo poterit haberi triticum; at vero qui abstulit famam circa castitatem non tenetur commendare circa doctrinam, quia haec fama non sufficit ad compensandam famam circa castitatem.

Quaeritur in presenti: an qui sine peccato aliquem infamavit, qui vel credebat verum et publicum esse vel alla ratione, tenetur tamen ex iustitia ad restitutionem quando aduertit errorem. de hoc dubio dicimus satis sup. 4. sect. 3. dubio 6.

SECTIO III

Aliquot dubia circa restitutionem bonorum fortuna?

Perstringamus saltem hoc brevi tempore, quod restat, aliqua potissima dubia quae magis videntur obnoxia restitutioni disputationi. Primum est utrum tenetur restituere qui accipit rem, quam si petisset impetrasset a Domino, scilicet tamen Domino displicere quod accipitur sine eius licentia. Communissima sententia est non

non esse furtum grave, quando aliquis rem non petitam, 140.
quam si petisset Dominus dedisset. ita D. Antoninus, Rosella,
Angelus, Sibueder, Fabiana, Arragonius, quos adfert Sa,
chez lib. 2. de regularibus cap. 19. num. 13. Illi vero hoc
extendunt ad eum casum quando Dominus displicet modus
ille accipiendi sine licentia dum tamen non significat subtrahen-
tia. ita Castanus, Armilla, Navarrus, Mendoza, Trebellg,
la, Tedema, Emanuel quos affert et sequitur idem Sa,
chez ibi, quibus accedit Estius cap. 12. dub. 8. num. 28.
et q. 9. et cap. 41. dub. 9. in fine, quam tamen doctrinam limi-
tas ut non habeat locum quando Dominus non concederet rem
ad illum usum, ut si Dominus concederet quidem libenter ad
concedendum, tu autem accipias ad vendendum, pro quo
Dominus etiam rogatus non concederet.

Contra hanc sententiam est etiam cois difficultas
quam ut Suarez tom. 3. de Religione lib. 8.
de State Religioso cap. 11. et Sanchez loco cit. quia scilicet
licentia interpretativa solum secundum statum condi-
tionalem quatenus daretur si peteretur non sufficit ad
valorem aliorum actuum v. g. ad audiendum confes-
siones vel ad assistendum matrimonio, licentia enim con-
ditionalis non est licentia sed si peteretur, & non suffi-
cit ad accipiendas et alienandas res alienas alteri eo iure.

Quod omnibus alijs solutionibus negando conseq-
rationem eius dixerimus dedimus in Tractatu de ac-
tibus humanis disp. 1. tit. 5. agentes de voluntate
interpretativa quia nempe ad sacramenta et eorum
valorem, ad iurisdictionem requiritur voluntas positiva
antecegens, quae causet illos effectus, at vero ad execu-
tandam malitiam furti non requiritur voluntas posi-
tiva Domini, sed solum quod non sit positiva inuitus, hoc
autem tollitur quoties Dominus sit dispositus etiam me
ut si ego peterem rem daret mihi, nam enim non habet
repugnanciam seu voluntatem absolutam quae velit me
non usurpare illius librum.

Proes. licet illa voluntas interpretativa
sufficiat ad hoc ut Dominus non sit inuitus, et per conse-
quens ad hoc ut mera usurpatio non sit furtum, eo quod
non sit contractatio inuito Domino, non tamen videtur suffi-
cere ad hoc ut ego valide vendam vel donem rem illam alteri,

ad

ad transferendum enim dominium requiritur voluntas
Dni & Dno incisi non possum valde transferre domi-
nium rei, sed ad summum ex consensu interpretativo, non
erit factum usus illius rei.

Quod valere, etiam illam voluntatem inter-
pretativam ad rem valde distrahendam sicut ad consumi-
endam, ex consensu enim interpretativo applicis illam mihi
ac si eet in nullius bonis, cum non inveniam voluntatem
alicuius Dni impediens, ac proinde iam veri. Et mea.
unde infero si Religiosus ex presumpta voluntate alicui
saecularis accipiat aliquid ex bonis illius non potest postea
hunc Religiosum mutata voluntate illam rem reddere
priori Dno sine licentia Praelati, quia iam per illam
licitam applicacionem fuit acquisita monasterio, et per
consequens non potest illam relinquere sine voluntate Praelati.
restat tamen maior difficultas contra eandem eodem doctri-
nam ex ipso exemplo Religiosi, videtur enim sequi Religi-
osum non peccare graviter contra paupertatem accipien-
do simuliter vel dando aliqua sine huiusmodi licentia
Praelati, videtur enim concedere sequelam Navarra, Men-
doza, Trebellus, Emaquel apud Suarez supra, videtur etiam
facere Emisset Suarez ubi supra. hoc tamen indiget
Dni fallor, magna limitate et explicatoe, ahoguin facile
evertetur tota Religiosus disciplina et paupertatis obser-
vatio, si enim Religiosus potest non petita licentia dare vel
accipere ea oia ad quae Superior rogatus licentiam conce-
dit, ~~etiam~~ ^{etiam} requiratur petita licentia ad aliquid dandum vel
accipiendum, imo si eam doctrinam semel admittas poteris
gradatim ascendere ad presumendam licentiam Superioris
Praelati, ita ut si non credas Priorem vel Praelatum imme-
diatate concessuram licentiam proximam Provinciam
concessuram si peteretur, vel saltem Generalem, ac denig
Iuxta primam Pontificem, atq; ita de licentia praescripta Papa
potest ea non petita disponere ad libitum de ortus, quae
quidem abrogata sunt et Religiosorum statum funditus
evertunt. Ita ergo eorum sententia debet cum grano
salis illigi, potest enim Dominus dupliciter ee in vitis circa
modum. Primo quando illi displicet talis modus ut rase
illius sub etiam circa substantiam hic et nunc, atq; adeo
licet rogatus daret rem, non vult tamen quod accipiat sine
eius

141.
eius licentia, imo vult obligare quantum e ex se accipi, 141.
entem ad restituendum. Secundo potest ita dupliciter modis,
vt non in Deo sit ois inuitus hic et nunc circa substantiam,
hoc e, non ideo no vult vti iure suo aduersus accipi,
entem, et in hoc secundo sensu intelligi debet illa cois
sententia non veto in primo. Ipsi enim Authores
fatentur, vt vidimus, non habere locum illam doctri-
nam quando Dominus non daret rogatus rem ad talem
vsum suo ad alium: qua limitatio fundatur in hoc, quod
tunc Dominus ita e inuitus circa finem, vt ratio illius sit
etiam inuitus circa substantiam hic et nunc. Et quando
dicunt sufficere Dominum non ee inuitum circa substantiam,
ita debet intelligi de Domino, cui ita dupliciter modus vt fa-
ratio illius dupliciter notat vti tota iure suo neg abli-
gare ad restitutionem; quia ergo in Religionibus vbi
paupertas stricte obseruatur Praelati sunt ita inuiti
circa modum vti rebus sine licentia vt ois velint vti
iure suo, et obligare ad hoc vt inuiti non vtantur rebus
sine licentia. Hinc e non sufficere subito ad excusam,
dum graue peccatum contra paupertatem scire quod Pra-
latus rogatus daret ois licentiam, vbi in contrariet Prae-
latis non ita dupliciter illum modum vt ratio eius velint
etiam se inuiti, circa substantiam sed solum circa modum,
ibi potest habere locum cois sententia. et ita videtur limi-
tare illam Sanchez vbi supra num. 10. dicens debere Dominum
non ee notabiliter inuitum circa modum, nam si non solum
aliquantulum, sed ois sit inuitus circa modum, tunc acci-
piens rem non excusatur a furto, nec excuso ab hoc modo
explicandi diuertire Suarez lypo citato.

Secundum dubium it ee de bonis qua de-
bentur Domino incertis an et quibus debeant restitui, ser-
mo autem e de Domino proprie incertis, nam quando constat
deberi maiori parti alieius communitatis Dominus non e
ois incertus, debet enim restitui in utilitatem illius com-
munitatis, suggerimus enim debere iudicio prudenti fieri
sufficiens inquisitionem Domini, si autem ea facta expen-
duntur in pios vsus iuxta consilium Praelati vel Confessoris
postea apparens certo Domino non tenetur ad iterum restitu-
endum. Difficultas tota e quando post inquisitionem
non inuenio Dominum, certum tñ e deberi iure ex delicto
sine

sive ex contractu. an et cui debeat redditus. consentiant
oēs ea quæ ex iniusta acceptione debentur, reddenda esse
pauperibus si non iniuriatur Dñus rex, hæc res, ita enim
definitur ab Alexandro Papa in cap. cum dudum de usuris,
et habetur in cap. nemo qui rapit, §. q. s. s. ubi S.
nemo, inquit, qui rapit, moriens, si habet unde reddat, sal-
vatur, si eos quorum fuit iniuriare non poterit Ecclesia
vel pauperibus tribuat. de ijs vero rebus quæ oriuntur ex
contractu Navarra cap. q. dicit sic licite retineri, quasi quæ
sint in nullius bonis, quam sententiam dicit Lessius ubi
supra non esse improbabilem et Malderus eam probabilem, ubi
ita cum coram dicit ea etiam bona deberi pauperibus. ita
S. Thomas 2. 2. q. 62. art. 5. et alij. an vero hæc obligatio
sit ex iure naturali vel solum ex iure positivo non satis
convenit. mihi magis placet oriri ex iure naturali, hæc
hæc est ratio fore omnium sententia, ut fatetur ipse, Lessius
ubi supra, et constat ex S. Thoma et alijs, quod adfert Vas-
quez. Pto primo ex iuribus citatis, Alexander enim
dicto cap. cum dudum expresse docet usurarium debere
omnino restituere pauperibus, et rationem reddit, quia
alioquin non potest dimitti peccatum nisi restituatur ablat-
tum, non ergo statuitur illa restitutio tanquam poena,
sed declaratur necessitas ex precepto naturali restitutionis,
similiter in dicto cap. nemo S. non condit ius sed
respondet quid debeat fieri ex obligatione natura.

Secundo pto: quia hæc textus Alexandri lo-
quatur de usurario, et per similitudinem potest extendi ad
loem iniustam usurarium, nullus tñ inveniatur textus in-
ducens huiusmodi præceptum alijs qui ex contractu vel alijs
sine peccato habuerunt rem alienam, et tñ fere oēs fatentur
hæc etiam debere reddi pauperibus & hæc obligatio oritur
ex iure naturali, præterea res illa adhuc manet sub domi-
nio antiqui Dñi & debitor debet disponere de illis iuxta
voluntatem saltem præsumptam Dñi, quæ rationabiliter hæc
est ut si ei tradi non possit saltem expendatur utriusque in eius
obsequium meliori modo quo fieri possit, qualis est in usus
pios utiles sibi et ipsi Dño.

Obijcies primo: si creditor est mortuus in pec-
cato cui iam elemosina non proderent, non potest præsumi
talis voluntas Dñi. R. attendi debere ad voluntatem
quam

quam habuit formaliter vel virtualiter tempore mortis
 quasi testamentum ignis, oes autem censentur tunc velle
 ut huiusmodi bona expendantur in publicam utilitatem
 meliori modo, et circa debita quidem ex delicto, ut furto,
 et rapina certum e, nemo enim vult ea retineri a fure,
 ne dicitur praesertim occatio noxia furtis. De alijs vero debi-
 tis ex contractu praesumitur etiam prudentissime de func-
 tum voluisse ea sic expendi in utilitatem vel suam vel publi-
 cam, iuxta hanc intentionem igitur expendi debent, sicuti
 si aliquis gravaretur suum heredem ad dandas elemosinas
 teneretur publica heredi dare illas quamvis donaret illi de
 damnate testatoris, debet enim disponere de rebus defuncti
 iuxta ultimam ipsius voluntatem et non iuxta eam quam
 nunc habet, quia tunc erat Dominus et poterat disponere, nunc
 autem nec est Dominus nec potest ulterius de illis bonis dispo-
 nere.

Obicies 2do: quia si debeantur iure nae pau-
 peribus & non possit dari alijs & inique praescribitur
 aliquibus legibus quod consanguinei usq ad 10 gradum
 succedant decedentibus ab intestato. Res eas leges
 esse vane iniquas, quia a frequenter contingentibus pro-
 sumit legislator defuncti voluntatem fuisse quod sua bona
 darentur potius suis consanguineis quam extraneis, neq pra-
 cipitur inique ut defuerentibus consanguineis succedat
 Fiscus, hoc enim ordinatur ad bonum coe et publicum,
 quod etiam praesumitur voluisse defunctus post bonum
 consanguineorum, quando vero Princeps suis legibus ap-
 plicat huiusmodi bona aliquibus privatis Magnatibus
 ea applicat ad bonum etiam publicum spectat, ut pote
 retributio obsequiorum et factuorum in utilitatem Regnab.
 aut ob alias iustas causas, vel leges illa iuste non sunt,
 quod non est progumendum.

Primo infero primo hanc applicacionem et dis-
 tribucionem licet regulariter fieri debeat per Praetarium
 vel Confessarium, hoc tñ fieri per ipsum debitorem.

Infero 2do debitorem si et ipse pauper sit
 hoc sibi per modum elemosina applicari in parte vel in
 toto illa bona, licet hoc non sit faciendum sine consilio,
 Confessarij propter magnum periculum fraudis, cessante tñ
 omni periculo non videtur illicitum, et hoc etiam si ea
 bona

bona deberentur ex iniusta acceptione.

Infero 3tio noie pauperum intelligi hui etiam alia opera pia, imo et illos etiam, qui hec non cogantur mendicare, attenda tñ ipsorum qualitate notabiliter egent, nec possunt nisi egre se in decenti statu sustinere.

Infero 4to si debitor quia pauper erat facta, inquisitione supplicavit sibi ea bona, et postea compareat Dñus tenari ea restituere. Dño si adhuc extant, vel eis non extantibus pretium in quantum factus e ditior, imo etiam si alij pauperibus essent data, ipsi tenerentur bona si extantia vel pretium quatenus ditiores facti sunt reddere Dño.

Infero 5to quomodo hueret vti compositiones quam Papa vel eius Legati solent concedere super hu, iusmodi bonis pro aliqua minori quantitate, applicanda ad certum usum; v.g. per Bullam (ruciata fit) compositio super quatuordecim vel quindecim scutis pro duobus Salus applicandis ad bellum contra infideles, utrum enim est quod ex rationabili caa fieri possit a Pontifice ea compo, sio, an vero de facto detur caa ratabilis ad tantam condonationem pro tam exigua quantitate, e questio facti: et in dubiis presumendum e pro Pontifice qui e supremus dispensator in ordine ad finem spiritualem, ac proinde pot iudicare expedire ad bonum iove in his circumstantiis quod pro minori quantitate, condonetur maior, attenda videlicet horum fragilitate, et difficultate restituendi et attenda necessitate alicuius op operis, quod si Dñi, post Pontifex illud alia via compensare dando illis de thesauro Ecclesie per indulgentias plus quam hac via amittunt.

Adverte tñ hanc compositionem non conferre pro foro externo, neq etiam comparente postea vero Dño, sed solum in foro conscientie, et tunc debita vere sunt hoc e, incertis Dñis, non tñ teneretur restituere debitor illam summam quam dedit pro compensatione compositione faciendā, quia illam bona fide, expendit in utilitatem Dni.

Infero ultimo, quid dicendum sit de rebus in, ventis quarum Dñus ignoretur etiam facta diligenti inquisitione, nam ex dictis habetur hac bona non pōe retineri ab inventore propter presumpam volun, tatem

fatem Dnorum, sed applicanda ee vel pauperibus vel ad
 prios usus. Aligui tñ censent eadem rite licite retineri.
 Ita Lotuz, Nauarra, et alij quorum sententiam probabilem
 censet Lessius ubi supra dub. 7. Vasquez de restitutione
 cap. 5. Materus tract. 4. cap. 4. dub. 3. qui alios adfert
 conis tñ sentia id negat cum S. Thoma in gras. q. 62. art.
 5. ad 3. nec possumus negare in praxi probabilitatem con-
 traria opinionis, de thesauris autem e ratio peculiaris,
 de qua Vasquez loco cit. dub. 2. num. 22.

Queres: quando debitor dat debita pauze-
 ribus, quomodo illa elemosina prosunt creditori defuncto,
 non enim prosunt vt meritum, cum non sit in statu me-
 vendi; non etiam videtur prodesse per modum suffragij
 satisfactionis, quia defunctus non habuit voluntatem
 illius elemosina, et licet habuisset, tunc quidem satis-
 fecisset non vero nunc, quia iam non est in statu satis-
 faciendi, vt dixi in Tractatu de Poenitentia sect. 2.

Dub. 9. Deniq non prosunt per modum suffragij, quia
 sic tenetur debitor ee in statu græe dum dat eleemo-
 sinam; Deo existimo tutiorem et vtiliorem modum
 restituendi ee, si expendantur illa bona in Sacrificijs,
 pro anima defuncti, deinde si fiant elemosina ab ali-
 quo qui probabiliter credatur ee in græa, quamuis non
 videatur ee talis obligatio, neg enim habet tenetur re-
 ponere in statu græe, vt faciat elemosinas tibi impo-
 sitas a testatore.

Tertium dubium principale esse potest:
 Vtrum qui furando minima la singulis acquirit
 magnam quantitatem peccet mortaliter et beneatur
 sub mortali restituere. Exemplum e illius qui ven-
 dit vinum et singulos fraudauit in obulo, ex his tñ ac-
 quirit duo scuta; Negant aligui ee peccatum graue,
 etiam si fiat ex animo acquirendi magnam quantita-
 tem, sed reijciuntur eõnter ab alijs omnibus. vide-
 atur Molina dicto tom. 3. disp. 689. Lessius, et San-
 chez. et merito, videtur enim ex eo sequi eum qui ab
 aceruo tribui totius ciuitatis furaretur magnam quan-
 titatem non peccare grauitus, quia singulis ciuibus
 parum nocet; deinde cum qui tunc titulo exigeret
 tributum vel gabellam minimam ab omnibus tribu-
 tibus

tibus aliquem pontem non peccaturum, grauiter,
quia singulos leuissime taderet, quia oia absurdissima
sunt, vnde apud oes pessime audit qui talia facit et
in S. Scriptura damnantur, dicitur e. Proverb. 11.
Dolera dolera abominatio est apud Deum et Deuteronom.
25. non habetis in sacco diuersa pondera, manus et minus etc
abominatur enim Deus eum qui facit hoc. Ratio a
priori videtur ee quia in eo casu creditores sunt notabi,
liter iniuti, ad hoc enim non requiritur singulos fuisse
grauiter laesos formaliter, satis est fuisse laesos grauiter
quasi radicaliter, hoc e, in ea re, quae nisi grauiter pro-
hibeatur maximum sequitur inconueniens contra bonam
publicam et indemnitatem singulorum ciuium, si enim
liceret unicuique ditescere, praedando mensuras, falsifi-
cando stateras et alia, quae est factus Republica, quae
securitas, qui mores, sicut ergo grauiter prohibetur
pollutio procurata, quia licet ex vna aut altera non se-
quatur graue damnum contra prolem, sequeretur tamen max-
imum si non prohiberetur ois pollutio, sic licet in hoc
casu non taderet grauiter aliquis ciuis, taderetur tamen
grauiissime, si haec iniuria non prohibeatur grauitur, atq;
ideo singuli sunt grauitur iniuti.

Hinc infero primo diuersam ee rationem si ali-
quis a diuersis pluris minuta accipiat non ex animo aut
conuilio congregandi magnam aliquam summam, sed casu,
tunc enim non ita ruit singuli iniuti grauitur, nam ex
illo modo accipiendi non ita facile sequuntur incon-
uenientia, et licet hoc etiam peruenire possit ad obli-
gationem grauem restituendi, facilius tamen hoc excusatur
a culpa graui, quando per magna interualla et in diuer-
sis negotiis accipiunt illa modica, non enim ita facile
punientur, quare attente considerandum e, an Dm sint
grauitur vel leuiter iniuti circa retentionem sic accep-
torum.

Infero 2do maiorem etiam quantitatem re-
quiri ad hoc ut furta modica facta casu eidem persona
perueniant ad graue peccatum, quasi fiant ex animo
et conuilio, maiorem item quando fiant per longa quam
per breuia interualla, tantum e. temporis et intercedere
inter illa, ut non sumantur moraliter in ordine ad reddem,
Dum

dum Quam graviter inuitum.

144.

Infero 3tio eum qui sub peccato graui te-
netur iam restituere ea que per alia furta inuicem abdu-
lit, satisfacere huic graui obligati restituendo eam quan-
titatem qua dempta non manet materia sufficiens ad mor-
tales; v. g. aliquis abstulerat duodecim, que requirebantur
ut obligent ad restitutionem sub mortali, si restituit qua-
tuor non peccat mortaliter si retinendo illa octo, que se-
solis non sufficiunt ad quantitatem vel obligationem gra-
uem, quia eum tota malitia ^{huc} consistat consistat in reten-
tione illius notabilis quantitatis ex duodecim postea demp-
tis quatuor non retinentur iam duodecim, et per conse-
quens non manet retentio mortalis ex obiecto, ita docet
Navarra lib. 3. cap. j. num. 60. cuius sententia licet
ab alijs impugnatur, videtur tñ habere rationem satis pro-
babilem, et eam sequitur etiam Granada in prima Doct.
in materia de Peccatis tract. 2. disp. 2. num. 5j. vbi
addit ulterius non peccare mortaliter illum qui postquam
acceperat et consumperat aliqua furto accepta, furatur
alio quod cum illis prioribus complet quantitatem nota-
bilem, si tñ tunc quando illud ultimum accipit non habeat
vnde soluat priora, et abunde habet animum illos priora
soluendi, quia tunc non peccat ratione retentionis priorum,
neg etiam ratione huius ultimi furti quod secundum se
leue est; quod tñ ultimum videtur difficile, quia per illud
ultimum furum tacit notabiliter proximam, vnde videtur
quod habeat etiam obligationem restituendi, quia nascitur ex
retentione iniusta seu latigne iniusta conservatur, qua
tolletur si restituat illud ultimum quod abstulit.

Quarto dubitari potest de impediente iniusti
aliquem a consecutione alienius boni, an et quomodo
teneatur ad restitutionem. de hoc tamen diximas supra
disp. 3. sect. 9. Reliqua que ad hanc materiam Res-
tutionis spectant, cogimur finito iam anno ad obuios
Authores remittere. Sufficiat potissima pene-
ta tetigisse.

[Faint, mostly illegible handwritten text in a cursive script, likely Latin or German, covering the majority of the page.]

[Faint handwritten text on the right margin, partially overlapping the main text.]

[Faint handwritten text on the right margin, partially overlapping the main text.]